

HİBRİT SAVAŞ VE ÖĞRENEN ÖRGÜTLER: İİC'NİN SURİYE FAALİYETLERİ

Hybrid Warfare and Learning Organizations: The Activities of Iran in Syria

Dr. Koruhan FAYGANOĞLU

Başkent Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Ankara/Türkiye
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1572-5552>

Dr. Öğr. Üyesi. Pınar FAYGANOĞLU

Milli Savunma Üniversitesi, Kara Harp Okulu, İşletme ve Yönetim Bilimleri Bölümü, İstanbul/Türkiye
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5611-7919>

ÖZET

Değişimin büyük hızla gerçekleştiği günümüzde, devletler arası mücadelelerinde bu değişim bağlamında farklılaştığı söylenebilir. Bu doğrultuda, güncel mücadelelerin çoklu araç, aktör ve taktikler içerdiği ve bu nedenle hibrit savaş olarak adlandırıldıkları belirtilebilir. İran İslam Cumhuriyeti'nin (İİC) özellikle İslam Devrimi sonrası konjunktürde belirlediği doktrinler ve hedefler ile bunlara ulaşmak için geliştirdiği araçlar ve imkân/kabiliyetler de bir anlamda hibrit olarak nitelendirilmekte olup ülkenin Suriye'de sürdürdüğü faaliyetler bu konseptte değerlendirilebilir. Ayrıca, İran'ın söz konusu bu konsepti değişen çevresel koşullara adapte olmak için oluşturduğu, bu oluşum ve uygulama sürecinin İran güvenlik bürokrasinin bazı örgütsel özellikleri neticesinde ortaya çıktığı ifade edilebilir. Bu anlamda, bu özelliklerin öğrenen örgüt yaklaşımlarından Senge'in (1990) 'Beş Disiplin' ile açıklanıp açıklanamayacağı hususu bu araştırmanın temel sorusudur. Araştırma sorusu, İran'ın hibrit konsept dahilinde özellikle Suriye'de yürüttüğü faaliyetlere ilişkin örnekler ile cevaplanma çalışılmış olup çalışmanın uluslararası güvenlik alanına çeşitli katkılar sunacağı beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: İİC, Hibrit Savaş, Öğrenen Örgütler

ABSTRACT

In today's world, where the change is happening rapidly, the struggles between states also differ in the context of this change. Accordingly, it can be stated that current struggles contain multiple tools, actors and tactics and therefore they are called hybrid warfare. The doctrines and targets set by the Islamic Republic of Iran (IRI), especially in the post-Islamic Revolution conjuncture, and the tools and capabilities it has developed to achieve these are also described as hybrid in a sense, and the country's activities in Syria can be evaluated in this concept. In addition, it can be stated that Iran created this concept in order to adapt to changing environmental conditions, and this formation and implementation process emerged as a result of some organizational features of the Iranian security bureaucracy. In this sense, whether these characteristics can be explained by Senge's (1990) 'Five Disciplines', one of the learning organization approaches, is the main question of this research. The research question has been tried to be answered with examples of Iran's activities, especially in Syria, within the hybrid concept, and it is expected that the study will make various contributions to the field of international security.

Key Words: IRI, Hybrid Warfare, Learning Organizations.

1. GİRİŞ

Küreselleşme, teknolojik gelişmeler ve bilgi alanındaki köklü değişiklikler, insanlığın önceden tecrübe etmediği bir değişimi dünyaya kabul ettirmiştir. Değişimden kaynaklanan yeni düzen kavramsal-deneysel hayatımızın içindeki hemen hemen her şeyi etkisi altına almış, ülkeler arası mücadeleler ve savaş olgusu da bunun istisnası olmamıştır. İçinde bulunduğumuz yüzyıla kadar savaşlar, belirgin üniformalar giyen askerler tarafından icra edilen, açık taaruz ve savunma hatları olan ve bu mantık çerçevesinde hazırlanmış stratejileri ve doktrinleri bulunan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde ise savaşlar belirsiz ve bulanık bir ortamda icra edilen faaliyetler bütünü olarak nitelendirilmektedir (Noetzel ve Zapfe, 2010:138). Bu bağlamda, özellikle son 10-15 yıllık süre zarfından ülkeler arası mücadelelere hakim olduğu kaydedilen 'Hibrit Savaş' konseptinin bu anlamda ele

alınabileceği değerlendirilmektedir. Hibrit savaş kabaca birçok farklı aktör, metod ve uygulamanın savaş altı bir seviyede, hedeflere ulaşma için kullanılması olarak tanımlanabilmektedir (Mansoor, 2012). Bu bağlamda, hibrit konsept dahilinde düzenli ve düzensiz silahlı unsular ile bilgi savaşının farklı boyutları bir arada ve senkronize olarak kullanılmakta olup mücadeleler genel anlamda belirsiz ve bulanık bir bağlamda geçmektedir (Hoffman, 2011).

İlgili yazında, hibrit savaş konseptini kullandığı ifade edilen bazı yapı ve devletler yer almakta olup söz konusu konseptin DEAŞ gibi terör örgütlerinin yanında Rusya Federasyonu ve İran gibi devletlerce de kullanıldığı bildirilmektedir (Berzins, 2020; Bucala ve Kagan, 2016). İİC'nin özellikle Suriye'deki iç çatışmalar süresince kullandığı araç ve aparatlar, mücadele sahasına dahil ettiği farklı unsur ve aktörler ile bunları eş güdüm içerisinde ve tek merkezli sevk idare etmesi gibi hususların, hibrit savaşın yazındaki tanımları ile uyduğu söylenebilecektir.

İİC'nin özellikle İslam devrimi sonrasında güvenlik anlayışı ve doktrinleri incelendiğinde, ülkenin bir yandan ciddi bir dış baskı ile karşı karşıya kaldığı, daha önce Batı güdümünde olduğu ifade edilen ordu ve güvenlik kurumlarını yeniden organize ettiği ve değişen koşullar ile uyumlu yeni yapılar oluşturduğu görülmektedir. Bu kapsamda oluşturduğu Devrim Muhafızları Ordusu'nun (DMO) ülkeye az rastlanır bir nitelik kazandırdığı ve para militer yapıların ülke içerisinde kurumsal bir yapı haline geldiği bildirilmektedir. Bunun yanında, İİC'nin 'Direniş Ekseni' söylemi çerçevesinde Şii nüfusun yoğun olduğu ülkelerde meydana getirdiği para militer örgütler ile de Ortadoğu coğrafyasında meydana gelen bir çok olaya müdahil olduğu ve bu yapılar ile birlikte hareket etme yeteneğini geliştirdiği ayrıca vurgulanabilecektir. Ülkenin bu gibi yeteneklerinin en kristalleşmiş versiyonunun, Suriye'deki iç çatışmalarda kendisini gösterdiği ifade edilebilecektir.

İİC'nin özellikle Suriye alanında sürdürdüğü faaliyetlerin hibrit savaş konsepti dahilinde ele alınmasında, belirtildiği üzere, faaliyetlerin ve aktörlerin çeşitliliği, bunların tek bir amaca yönelik olarak tek komuta altından sevk ve idare edilmesi gibi hibritin tanımındaki temel unsurların yer aldığı belirtilebilecektir. İİC'nin bahse konu konusu savaş konseptini değişen çevresel şartlara uyum sağlama amacıyla ortaya çıkardığı değerlendirilmektedir. Hâlihazırda büyük bir örgüt olan devletlerin de, değişen çevresel koşullara uyumlanma yaparak ayakta kalabildikleri söylenebilecek olup bu süreç örgütsel araştırmalar yazınında çokça çalışılan bir konudur. Bu çerçevede, hibrit savaş konseptinin de bir anda ortaya çıkmadığı koşullara bağımlı olarak, uygulayıcıların imkan/kabiliyetlerine göre ve belirli bir evrimsel süreç içerisinde gelişerek uygulanmaya başlandığı belirtilebilecektir. Hibrit savaş uygulamalarını kullanan aktörlerin, belirli bazı örgütsel süreçleri harekete geçirerek, değişen çevresel şartlara uyum sağlamak için, yeni taktik ve operasyon türlerini ortaya çıkardığı ve/veya var olan tarzları revize ederek uyguladığı söylenebilecektir. Bu çerçevede, hibrit savaş konseptini benimseyen aktörlerin, değişen mücadele sahası şartlarına adapte olabilmek için öğrenme becerilerini kullandıkları ve edinilen bilgileri etkin bir şekilde örgütsel iç süreçlerine aktarabildikleri belirtilebilecek olup söz konusu aktörlerin öğrenen örgüt özellikleri gösterdiği değerlendirilmektedir. Başka bir deyişle, hibrit mücadele türünü kullanan aktörlerin faaliyetlerindeki çeşitlenme ve yüksek uyumlanma gibi özelliklerin, öğrenen örgüt mekanizmaları ile açıklanabileceği düşünülmekte olup bu öngörü çalışmanın çıkış noktalarındandır.

Değinildiği üzere, son 15 yıllık süre içerisinde artarak devam ettiği kaydedilen hibrit savaş uygulamaları İİC tarafından da kullanılmaktadır. Dolayısıyla, İİC'nin tarafından yürütülen hibrit türündeki mücadelelerin ortaya çıkış süreçlerinin incelenmesi ve irdelenmesinin, yeni savaş türlerine karşı farkındalığın artması ve bunlarla mücadele de daha etkili olunması anlamında faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu anlamda, bu çalışmada, İİC'nin faydalandığı hibrit savaş metodlarının ortaya çıkması ve bunların uygulanması aşamalarının, öğrenen örgüt yaklaşımları ile açıklanıp açıklanamayacağı sorusuna cevap aranmaktadır.

Bu doğrultuda, çalışmada öncelikle hibrit savaş ve buna ilişkin bazı önemli öğelerine değinilecek olup daha sonra öğrenen örgüt yaklaşımları kısaca ele alınacaktır. Akabinde, İİC'nin askeri ve güvenlik bürokrasinin yakın geçmişine damga vuran ve onu şekillendirdiği bildirilen olaylar kısaca değerlendirilecektir. Sonraki bölümde ise söz konusu konseptin uygulama aşaması İİC'nin Suriye'de uyguladığı hibrit operasyonlara ilişkin farklı kaynaklardan edinilen örnekler ile irdelenmeye çalışılacak ve İİC'nin hibrit savaş konseptinin gelişimi ve uygulamaları Senge'in (1990) öğrenen örgütlere dair ortaya koyduğu 'Beş Disiplin' yaklaşımı ile birlikte ele alınacaktır.

İlgili yazında, İİC'nin hibrit uygulamalarına ilişkin farklı çalışma yer almasına karşın, söz konusu konsepti öğrenen örgüt yaklaşımları ile ele alan bir çalışmaya rastlanmamış olup çalışmanın bu anlamda ön açıcı

olması beklenmektedir: Ayrıca, yeni savaş uygulamalarının farklı yaklaşımlar ile incelenmesinin, barışın sürdürülebilirliğini sağlamak ve küresel çatışmaların önüne geçmek için faydalı olduğu değerlendirilmekte olup bu husus çalışmanın bir diğer amacıdır.

2. HİBRİT SAVAŞ VE ÖĞELERİ

Savaş olgusu insanlık tarihine ilişkin en eski kavramlardandır. Toplumsal yaşamın başlaması ile eş zamanlı olarak ortaya çıktığı söylenebilecek olan savaş kavramının, zaman içerisinde farklı formlar ve şekiller aldığı belirtilebilecektir. Savaşa ilişkin ortaya çıkan yeni olguların, savaş konusunda eserine çokca atıfta bulunulan Clausewitz'in 'Her çağ kendi savaşını yaratır' sözünü doğrular nitelikte olduğu belirtilmektedir (Hoffman, 2007: 11). Gray (2006: 14) Clausewitz'in bu çıkarımını, 'Her dönemin kendine özgü askeri operasyonlar yelpazesi vardır' şeklinde değiştirmektedir. Çalışma kapsamında irdelenecek olan 'Hibrit Savaş' kavramı da, çağın şartları ve konjonktürel yapısı kapsamında ortaya çıkan bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir.

Hibrit kavramı bilindiği üzere melez, karışım, birleşim gibi en az iki ayrı öğenin bir araya gelerek oluşturduğu yeni forma atıfta bulunmaktadır. Bu bağlamda, hibrit savaş konseptinde de en az iki farklı taktiksel ve/veya içeriksel öğenin yer aldığı söylenebilecektir. İlgili yazında, hibrit savaşa ilişkin farklı tanımlar bulunmaktadır. Kavramın ortaya çıkmasında öncü isimlerden olan Hoffman (2007: 16) tarafından yapılan ilk tanımda hibrit savaş; birçok savaş çeşidinin, esnek ve gelişmiş hasımlar tarafından, bağlama ve zamanın şartlarına uygun olarak yeniden düzenlenerek kullanılması şeklinde nitelendirilmiştir. Hoffman (2007: 14) hibrit savaşta konvansiyonel orduların, konvansiyonel olmayan unsurların, terörist grupların ve hatta suç örgütlerinin aynı hareket sahasında, eş zamanlı ve merkezi bir akılla yönetileceğini dile getirmiştir. Hoffman (2009: 35) daha sonra bu tanımları genişleterek, savaşın ve/veya mücadelenin fiziksel, psikolojik ve siber boyutlarını tanıma eklemiştir. Wither'a (2016: 74) göre ise hibrit savaş; konvansiyonel ve düzensiz unsurların ve suç örgütlerinin taktiksel olarak bir arada kullanıldığı ve zaman zaman psikolojik savaş ile siber savaş uygulamalarının da dahil edildiği bir mücadele yöntemidir. Bunun yanında, hibrit savaş simetrik ve asimetrik savaş yöntemlerinin askeri ve/veya yarı askeri unsurlar tarafından uygulanarak hasım bölgede kontrolü ele almak ve bölgeye tekrar istikrarlı duruma getirmek olarak da tanımlanmaktadır (Schroefl ve Kaufman, 2014: 864). Görece daha kapsayıcı bir tanıma göre ise hibrit savaş; askeri ve askeri olmayan aparatların, bütünlük bir mücadele konsepti dahilinde, psikolojik ve fiziksel avantajların diplomatik yollar ile birlikte kullanılması, ayrıca iyi planlanmış ve hızlı bilgi, elektronik ve siber savaş yöntemlerinin açık veya kapalı şekilde uygulandığı askeri ve istihbari operasyonlardır (Samuel, 2015: 53).

Hibrit savaşa ilişkin olarak yapılan farklı tanımlar bulunsada da, tanımlarda hibrit savaş konseptinin bazı temel özellikleri dikkat çekmektedir. Bu özellikler, vasıta, yöntem ve/veya aktör çeşitliliği, çeşitli etmenlerin senkronize olarak tek amaç ve tek komuta tarafından sevk idare edilmesi ve mücadelelerin belirsiz ve bulanık bir ortamda yaşanması olarak sıralanabilmektedir. Hoffman'a (2011: 40) göre çağdaş hibrit savaş uygulamalarının en önde gelen özelliği, savaş, çatışma ve/veya mücadele sahasının, belirsizliklerle dolu ve bulanık yapısıdır. Belirsizliğin mücadele sırasındaki öğelerin tam olarak anlaşılabilmesi olduğu, bulanıklığın ise savaşa ilişkin öğelerin belli olmasına karşın bir sonraki hamlenin ne olabileceğine yönelik kararsızlık durumuna atıfta bulunduğu bildirilmektedir.

Hibrit savaş ilişkin olarak yapılan tanımlardan sonra bu konseptin temel öğelerine de kısaca değinilecek olup bu öğeler hibrit savaşın aktörleri, savaş ortamının nitelikleri ve savaşın uygulama şekilleri ile kullanılan vasıtalar şeklinde sıralanabilecektir.

Hibrit savaş ortamındaki belirsizlik ve bulanıklık kendisini yoğun olarak aktörler alanında göstermektedir. Bunun nedeni mücadele sahasında birçok farklı unsurun aynı anda yer almasından kaynaklanmaktadır. Savaş benzeri etkiler yaratmak amacıyla hibrit tarzdaki operasyonların sadece düzenli ve düzensiz unsurlarla değil, suç örgütleri gibi illegal örgütler eliyle de yapılmaya çalışılması, yönetici/baş aktörün izinin tam olarak algılanamamasına, söz konusu durumunda karmaşıklığa yol açtığı bildirilmektedir (Johnson, 2017: 5).

Aktörler çerçevesinde, hibrit savaş örneklerinde faaliyete geçirilen unsurların iki başlık altında sınıflandırılması mümkündür. İlk başlık altında; düzenli ordular, devlet dışı silahlı yapılar, konvansiyonel olmayan harp unsurları, suç örgütleri ve özel askeri şirketlerin yer aldığı askeri ve yarı askeri sınıf yer almaktadır. İkinci başlıkta ise; istihbarat görevlileri ve bunların kaynakları, diplomatlar, kanaat önderleri, bilgisayar korsanları, sosyal medya tahrirçileri, provokatörler ve diğer sivil eylemcilerin bulunduğu

askeri/silahlı olmayan sınıf bulunmaktadır. Mücadelenin hibrit özelliği de tam olarak buradan kaynaklanmaktadır. Farklı nitelikteki aktörlerce yapılan hamlelerin, belirsizlik ve bulanıklık içinde tam olarak anlaşılabilmesi, sözü edilen hamlelerin barış zamanı dahil yapılabilmesine imkan vermektedir (Dayspring, 2015: 11).

Hibrit savaş modelinde düzenli ordular bir yandan konvansiyonel muharebe ilkelerine göre tertiplenen unsurları istihdam ederken, diğer yandan da değişen savaş sahasına ayak uyduran ve düzensiz birlik hareketini esas alan yapılanmalar ile değişen konjonktüre adapte olma eğilimi taşımaktadır (Karber, 2015).

Hibrit mücadelelerdeki asıl oyun değiştiren silahlı aktörün para militer yapılar olduğu bildirilmektedir (Schroefl ve Kaufman, 2014: 9). Asimetrik çatışmaların tarafı olan düzensiz unsurların, Soğuk Savaş dönemindeki ‘ikincil ve destekleyici’ konumu, hibrit savaş ile birlikte değişime uğramış ve neredeyse söz konusu savaş konseptinin ana unsuru haline gelmiştir (Ashraf, 2017: 57). Vekil olarak da adlandırılan söz konusu unsurlar, sponsor bir devlet tarafından hedef bölgenin istikrarsızlaştırılması ve hedef bölge üzerindeki amaçların gerçekleştirilmesinde bir araç kullanılmaktadır (Johnson, 2018: 146). Bu çerçevede, bahse konu unsurların sponsor devlete sağladığı inkar edilebilirlik ve bağlantısızlık gibi avantajlar nedeniyle, bu unsurlar hibrit konseptin doğasına oldukça uygundur.

Hibrit savaşın kendine has özelliklerine ilişkin olarak ele alınacak olan bir diğer olgu ise savaş bağlamının özellikleri, diğer bir deyişle savaş sahasının nitelikleridir. Belirtildiği üzere, hibrit mücadelelerin en temel yanı savaşa dair hemen her alandaki belirsizlik ve bulanıklıktır. Savaş sahası ya da sahalarının da bu anlamda bu belirsizlikten hariç tutulması imkansızdır. Özellikle savaşların kırsal arazilerden meskun mahallere taşınmasının, hibrit savaş uygulayıcılarına önemli bir katkı sağladığı, zira söz konusu mücadele çerçevesinde kullanılan para-militer grupların ve/veya suç örgütlerin şehirlerde görece daha rahat gizlenebildikleri, ayrıca meskun mahallerde savaşın nerde başlayıp nerde bittiğinin belli olmamasının hasmın zihnindeki bulanıklığı daha da arttırdığı kaydedilmektedir (Johnson, 2018).

Hibrit mücadele kapsamında, fiziksel çatışma alanına ilişkin olarak yukarıda değinilen farklılıklara ek olarak, siber alandaki mücadelelerde konsept dahilinde kullanılan bağlamlar arasına girmiştir. Siber faaliyetler olarak tanımlanabilecek olan bu sahada, çok farklı saldırı yöntemleri bulunduğu ve hibrit savaş konseptine uygun olarak çok farklı amaçlar ile kullanılabilmesi bildirilmektedir. Siber ortamdaki saldırılar iki ana başlık altında incelenebilmektedir. Bunlardan ilki, teknik bilgi savaşı olarak adlandırılabilir olup hedef ülkenin enerji, savunma ve diğer alanlardaki kritik alt yapılarına ve bilişim sistemlerine yönelik olarak gerçekleştirilen ataklara atıfta bulunmaktadır. Bu anlamda, genel olarak enerji santrallerinin devre dışı bırakılmasından, ülkede yapılan seçim sonuçlarına müdahaleye, askeri bilişim ağlarına sızmadan radar sistemlerini devre dışı bırakmaya kadar pek çok saldırı çeşidinden söz edilmektedir (Karber, 2015). Siber saldırıların, hedef ülkeyi geçiçi olarak felç edebilme etkisi olduğu ve yapılan hibrit mücadelenin bir parçası olarak uygulanmasının son derece etkili bir yöntem olarak görüldüğü belirtilmektedir. Söz konusu saldırılara örnek olarak Rusya’nın 2008’de Estonya ve 2014 yılında Ukrayna’ya yönelik olarak gerçekleştirdiği siber saldırılar verilmektedir (Anıl, 2017: 86).

Siber ortamdaki hibrit savaş uygulamalarına dair değinilecek olan ikinci başlık ise, psikolojik bilgi savaşı olarak nitelendirilebilecek olup sosyal medya araçları ve benzeri aparatlar ile yapılan psikolojik operasyonları içermektedir. Gayri nizami mücadele türlerinin önemli bir parçası olan psikolojik mücadele taktiklerinin, gelişen teknolojiler ile kitlelere ulaşmasını sağlamak ve böylece algı operasyonları, propaganda, dezenformasyon, ajitasyon vb. yöntemler ile kamuoyunu etkilemek son dönemde yaşanan çatışmalarda sıklıkla başvurulan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır (Dayspring, 2015: 11). Hibrit savaş kapsamında yürütülen psikolojik hareketlerde; hedef ülkede mevcut yönetimi yıpratıcı propaganda ve dezenformasyon faaliyetleri icra etmek, hedef bölge/ülkedeki potansiyel kitleleri gayri nizami unsurlar olarak kullanabilme adına manipülasyon, ajitasyon ve provokasyon çalışmaları yürütmek ve hedef ülkenin dünya kamuoyu nezdinde itibarını zedeleyecek yalan haber ve/veya döküman üreterek yaymak gibi pek çok farklı uygulamadan söz edilebilmektedir. Kısacası, hibrit mücadele türü yalnızca fiziksel savaş ve çatışma alanlarındaki yeni ve etkili taktik ve tekniklerle değil, aynı zamanda siber ortamdaki saldırı ve mücadele yöntemleri ile de diğer harp türlerinden belirgin şekilde ayrılmaktadır.

Savaş sırasında kullanılan vasıtaların çeşitliliği ve karmaşıklığı da, hibrit mücadelelerin kendine has özelliklerinden biri olarak görülmektedir. Belirtildiği üzere, hibrit savaşta düzenli askeri unsurlardan suç örgütlerine, teknolojik ve siber saldırılardan geleneksel ve sosyal medyanın yönlendirilmesine ve diplomatik baskılara kadar çok geniş bir enstrüman çeşitliliği bulunmaktadır. Özellikle askeri olmayan

yöntemlerin kullanıldığı hibrit saldırılarda, çoğu zaman savaş seviyesinin altında bir düzeyde yürütülen faaliyetlerin, bulanıklık ve belirsizlikten ötürü hasım tarafından tespit edilerek önlenmesi görece zor bir hal almakta olup bu da uygulayıcıya önemli avantajlar katmaktadır (Schroefl ve Kaufman, 2014: 868). Çoklu aktör ve çoklu method mantığı ile düzenlenen hibrit operasyonların, akıl almaz şekilde doğaçlamaya imkan sağladığı ve çeşitli cephelerde bambaşka faaliyetlerin icrasına olanak tanyarak geleneksel yaklaşımların dışına çıktığı bildirilmektedir.

Hibrit savaş konseptine ilişkin olarak değinilecek bir diğer husus, ilgili yazında hibrit savaş türlerine ilişkin olarak yapılan sınıflandırmalardır (Thiele, 2015; Reichborn-Kjennerud ve Cullen, 2016). Bu bağlamda, hibrit savaş uygulamaları, uygulayıcı temelli olarak iki ana başlık altında incelenmektedir. Bunlar, devlet tarafından uygulanan hibrit savaş ve devlet dışı aktörler tarafından uygulanan hibrit savaş olarak sıralanmaktadır.

İlgili yazında, devlet tarafından uygulanan hibrit savaş modeline örnek olarak iki ülke üzerinde durulmakta olup bunlar İC ve Rusya'dır. Aşağıda ilgili bölümde daha detaylı olarak irdelenecek olan İC'nin hibrit savaş uygulamalarının, kendine has bir yöntemle kullandığı para militer yapılara dayanmaktadır.

Hibrit savaş türlerine dair yapılan sınıflandırmada ikinci tür, devlet dışı aktörler tarafından uygulanan modelidir. Aslında hibrit savaşın esas olarak devlet dışı aktörler tarafından icra edilen faaliyetleri temel aldığı, hibrit savaş konsepti dahilinde görülebilecek çatışmalarda rol alan söz konusu yapıların Çeçenistan'dan Lübnan'a, Afganistan'dan Irak'a ve Suriye'ye kadar birçok farklı ülke ve bölgede görülebileceği bildirilmektedir. Ayrıca, özellikle Hizbullah ve DEAŞ gibi görece büyük hacimli devlet dışı aktörlerin, son dönemde verdiği mücadeleler de, nasıl hem konvansiyonel hem de konvansiyonel olmayan araç ve metodları kullanarak, rakiplerine zarar verdiği sorusu Batılı askeri araştırmacıların düşünme tarzını değiştirdiği kaydedilmektedir (Reichborn-Kjennerud ve Cullen, 2016: 3). Devlet dışı aktörler tarafından uygulanan hibrit savaş modelinin getirdiği en büyük değişimin, savaş sahasını hareket alanı dışına taşıyarak buralarda askeri olmayan mücadele yöntemleri ile savaşmayı sürdürmesi olduğu vurgulanmaktadır. Devlet dışı aktörler tarafından uygulanan hibrit savaş modellerine örnek olarak Hizbullah ve DEAŞ'ın yaptığı faaliyetler verilmektedir. Hatta DEAŞ'ın Hizbullah'ın sahip olduğu örgütlenme modelini kullandığı, söz konusu modelin ise terörist ağ düzenekleri, gerilla ordusu ve proto-devlet olarak tabir edilen yapılardan meydana geldiği bildirilmektedir (Thiele, 2015: 8-9).

Yukarıda hibrit savaş modeline ilişkin olarak anlatılan hususlar dikkate alındığında, söz konusu modelin günümüzde neredeyse her çatışma sahasında farklı boyutlarda karşımıza çıktığı söylenebilecektir. Hibrit konseptin karmaşık ve çok yönlü yapısı dikkate alındığında, sözü edilen türün birdenire ortaya çıkmadığı ve zaman içerisinde değişen koşullara ayak uydurmak isteyen aktörlerin uygulamaları, çıkarımları ve gözlemleri sonucunda geliştiği belirtilebilecektir. Bu çerçevede, söz konusu gelişim ve oluşum sürecinin, yönetim bilimleri yazınında yer alan ve benzer değişkenler ve öğrenme süreçleri ile ilgili olan 'Öğrenen Örgüt' kavramı ile açıklanabileceği değerlendirilmektedir. Bir sonraki bölümde, yönetim ve organizasyon yazınındaki yaklaşımlardan öğrenen örgüt kavramına ilişkin değinilecektir.

3. ÇEVRESEL ADAPTASYON VE ÖĞRENEN ÖRGÜTLER

Bireylerin toplu yaşamaya başlaması ile ortaya çıkan ve bireysel olarak yerine getirilemeyen çeşitli gereksinimlerin karşılanması amacıyla, yine bireylerin bir araya gelerek ortak bir amaç etrafında hareket etmesi ile meydana gelen örgüt kavramı, geniş bir inceleme alanına sahiptir. Ticari şirketlerden, sivil toplum kuruluşlarına, devlet kurumlarından devletin bütüncül olarak kendisine hatta çok uluslu yapılara kadar her bir oluşum birer örgüt olarak nitelendirilmekte olup her bir düzeye ilişkin farklı çalışmalar ve araştırmalar mevcuttur. Genel anlamda çevresel etkilere maruz kaldığı bildirilen örgütlerin dış çevresi ile olan ilişkileri de farklı yaklaşımlar tarafından açıklanmaya çalışılmış bir husustur. Bu çerçevede, örgütlerin maruz kaldığı çevresel koşullardan ne şekilde etkilendiği ve bu etkilere karşı ne gibi tepkiler verdiğini açıklamaya çalışan yaklaşımlardan biri de, 'Koşul bağımlılık-Contingency' kuramıdır. Bahse konu yaklaşımın temel söylemi, yöneticilerin örgütlerini, içlerindeki buldukları bağlama, diğer bir deyişle, çevresel koşullara bir şekilde uyarlaması gerektiğidir (Drazin ve Van de Ven, 1985: 542). Farklı bir ifadeyle, örgütlerin etkili ve etkin olabilmesi için en geçerli metodun, çevresel değişim ile uyumlu örgüt yapıları ve süreçlerini ortaya çıkarmak ve örgütsel faaliyetleri bu çerçevede düzenlemektir. Söz konusu kuram çerçevesinde öne sürülen bazı temel koşulbağımlılık faktörleri olduğu bildirilmekte olup bunların; çevre, teknoloji, büyüklük ve strateji olduğu kaydedilmektedir Örgütün kendini uyarlamak durumunda kaldığı faktörlere ek olarak, kuram içerisinde, örgütün yapısal unsurlarına da değinilmiş olup bu unsurların

ise; iş bölümü, uzmanlaşma, kontrol, otorite, iletişim ve yönetim olduğu kaydedilmektedir (Pennings, 1987). Değişim ve adaptasyon kavramının, özellikle değişimin görece hızlı olduğu günümüzde örgütlerin hayati işlevlerinden olması gerektiği söylenebilir. Çevresel koşulların değerlendirilmesi sürecinde, örgütün iyi bir bilgi işleme sürecine ihtiyaç duyduğu, çevreye dair elde edilen bilginin örgüte uyarlanması amacıyla çeşitli süreçlere gereksinim olduğu, bu süreçlerinde tıpkı bireylerde olduğu gibi, öğrenme ile geliştirilebileceği vurgulanmaktadır (Örtenblad, 2002: 214). Diğer bir ifadeyle, örgütler de tıpkı kendisini oluşturan insanlar gibi öğrenebilen ve öğrendiklerini hayatta kalma süreçlerine dahil edebilen yapılardır. Yazında, söz konusu süreçleri başarılı şekilde uygulayan örgütler 'Öğrenen Örgüt' olarak nitelendirilmektedir.

Özellikle 1990'lı yıllardan sonra akıl almaz bir hızla gelişen teknoloji ve küreselleşen dünya ile birlikte artan rekabet ortamı sadece özel sektör örgütlerini değil kendileri de büyük bir örgüt olan devletleri de derinden etkilemiştir. Değişimlere uyum sağlama kabiliyetlerini geliştiren örgütlerin hayatta kaldığı, bu konuda başarısız olanların ise yaşam şansı bulamadığı güncel konjonktürde, örgütsel yapılarını ve süreçlerini güncelleme ve çağa uyumlandırma bağlamında, farklı yaklaşımların bulunduğu belirtilebilir. Örgütsel değişim süreci, yaratıcılık, yenilik yapma, gelişme ve yayılma gibi süreçlerin bir arada olduğu ve bunların eş güdüm içinde hayata geçirildiği bir olguya atıfta bulunmaktadır. Bu bağlamda, ilgili yazında, örgütlerin hayatta kalma çabaları anlamında kullanabilecekleri en etkili araçlardan birinin, tıpkı insanlarda olduğu gibi, öğrenme olduğu bildirilmektedir (Tsang, 1997: 74). Diğer bir ifadeyle, belirsizliğin hakim olduğu bir çevrede, yaşamlarını sürdürmek isteyen örgütlerin başvurabilecekleri en etkili yetkinliklerden biri, onların öğrenme kabiliyetleridir. Ayrıca, geçmiş döneme ait bilgi ve becerilerin değerini yitirdiği günümüzde, başarılı olmanın sırrının esneklik, hızlı çözüm bulma ve bu anlamda yeni kapasiteler ortaya koymadan geçtiği, bunda öğrenme ile elde edilebileceği vurgulanmaktadır (Edmondson ve Moingeon, 1998: 6).

Öğrenme becerisi bulunan ve bunları kendi içsel yapı ve süreçlerine etkili bir şekilde uygulayan örgütler, ilgili yazında, öğrenen örgütler olarak anılmaktadır (Giesecke ve McNeil, 2004: 55). Benzer şekilde, Levitt ve March (1988: 321) öğrenen örgütleri, kendi ve başka örgütlerinden tecrübelerinden çıkardıkları ile öğrenebilen ve bu çıkarımları örgütsel faaliyet, rutin ve süreçlerine aktarabilen yapılar olarak tanımlamakta olup örgütlerin değişen çevreye uyumlanma çabaları kapsamındaki öğrenme faaliyetinin aynı ekoloji içerisindeki tüm örgütleri etkilediğini bildirmektedirler. İlgili yazında, öğrenen örgütlere ilişkin olarak yaptığı kapsayıcı çalışma ile görece çokca atıf alan Senge (1990: 13) ise öğrenen örgütleri, çalışanların gerçek anlamda elde etmeyi istedikleri hedeflere ulaşmak için kapasitelerini sürekli olarak geliştirdikleri; yeni ve kalıpların dışında fikirlerin oluşmasına olanak veren bir iklime sahip olan ve insanların devamlı olarak kolektif öğrenme eğiliminde olduğu organizasyonlar olarak tanımlamaktadır.

Senge (1990) ayrıca öğrenen örgütlerin sahip olması gereken temel özelliklere atıfta bulunan 'Beş Disiplin' yaklaşımını ortaya koymuş olup bu niteliklerin öğrenen örgütleri diğerlerinden ayırdığını belirtmektedir. Sözü edilen beş kavramın ise; sistem mantığı/düşüncesi, bireysel yetkinlik/konuya hakimiyet, zihni modeller, paylaşılan bir vizyon geliştirme ve takım halinde öğrenebilme becerisi olduğunu dile getirmektedir.

Öğrenen örgütlerdeki sistem düşüncesi, diğer dört temel kavramı da içine alan bütünleştirici bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Örgütün çevresi ile olan etkileşiminin sistem unsurları üzerindeki etkisini irdelemek, çevresel baskıların örgütün içsel yapılarına olan etkisini anlamak ve etkilere karşı sistem unsurlarını şekillendirmek de, sistem düşüncesi anlamında öğrenen örgütlerin becerileri arasındadır. Bu bağlamda, sistem düşüncesi konsepti, dinamik çevresel belirsizlik ve değişkenliği, doğrusal olmayan nedensellikler ile anlayarak, örgütün sistemsel alt yapılarını buna göre uyarlayabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Yang, vd., 2004: 38). Öğrenen örgütlerin sahip olması gereken ikinci bir özellik olan bireysel yetkinlik ise çalışanların işe olan bilgi, yetenek ve farkındalıklarının üst seviyede olmasına ve tecrübe edilen olaylardan ders çıkarabilmelerine değinmektedir (Senge, 1990: 130). Bilişsel modeller olarak adlandırılan olgu, örgütün faaliyetleri ve yapısal işleyişine ilişkin kavramsal varsayımlar ve genellemelere atıfta bulunmaktadır. Paylaşılan bir vizyon geliştirme örgüt nezdinde geliştirilen ve gelişime açık olan bir iklim yaratan vizyonun, tüm çalışanlar tarafından benimsenmesi ve ortak bir gelecek resmi çerçevesinde birleştirilen çalışanların örgütü olduğundan daha iyi bir konuma taşımak için çabalarının sağlanması olarak tanımlanabilmektedir (Yang, vd., 2004: 39). Son nitelik ise takım halinde öğrenme olarak adlandırılmakta olup bireysel performanslara ek olarak, takım halinde yapılan faaliyetlerin de öğrenen örgütler için hayati olmasına değinmektedir (Senge, 1990: 216).

4. İRAN'IN HİBRİT SAVAŞ UYGULAMALARINA ÖĞRENEN ÖRGÜTLER BAĞLAMINDA BİR BAKIŞ

Savaşın değişen koşullarına uyum sağlamak, devletlerin güvenlik kaygılarını karşılamak ve/veya hedeflenen politik amaçlara ulaşmak için farklı mücadele yöntemlerinin ortaya çıktığı ve hibrit savaş konseptinin de bu anlamda ele alınması gereken bir kavram olduğu değinilen hususlardandır. Değindiği üzere, her ne kadar üzerinde anlaşılmış genel geçer bir tanımı bulunmamasına rağmen, hibrit savaş aktörün sahip olduğu tüm unsurları ve aparatları eş zamanlı ve eş güdümlü olarak istenilen hedefe yönelmek olarak tanımlanabilmektedir.

Hibrit mücadele konseptinin, özellikle son dönemde sıkça atıfta bulunulan bir kavram haline gelmesinin en önemli sebeplerinden biri, değişen koşullar bağlamında ortaya çıkan güvenlik olgularının çeşitlenmesi ve mücadele türlerinin de bu anlamda farklılaşmasıdır. Aktörler arası mücadelelerdeki bu çeşitlenme ve farklılaşma ise değişen çevresel koşullara uyumlanma bağlamında ortaya çıkan bir çaba olarak değerlendirilebilecektir.

Bu yönüyle, İslam Devrimi ve Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenlik anlayışının temelden farklılaştığı söylenebilecek olan İran'ın, söz konusu süreçte kendisine yönelik olan tehditlerle başa çıkabilmek ve kendi yayılmacı politikalarını sürdürüebilmek adına çeşitli güvenlik doktrinlerini geliştirerek, bunları içsel süreçlerine aktarmaya çalıştığı da görülmekte olup bahse konu adımlar İran'ın çevresel uyumlanma çabaları olarak görülebilmektedir. Bu çerçevede, özellikle asimetrik mücadele yöntemlerini benimsediği ifade edilen İİC'nin Suriye alanında sürdürdüğü faaliyetlerin ise hibrit savaş konsepti dahilinde ele alınması gerektiği ayrıca vurgulanmaktadır (Tamer, 2018; Bucala ve Kagan, 2016).

İran tarafından kullanılan hibrit mücadele konseptinin ortaya çıkmasında, tarihsel süreçte meydana gelen olayların ve tecrübelerin belirleyici roller üstlendiği belirtilebilecektir. İran'ın kullandığı hibrit mücadele yöntemlerinin özellikle İslam devrimi sonrası dönemde ortaya çıkan ve ülkenin değişen güvenlik anlayışı ile meydana getirilen yeni bürokrasinin bazı örgütsel özellikleri ve yetenekleri ile oluşturulduğu söylenebilecek olup bu özelliklerden birinin de öğrenen örgüt yetenekleri olduğu ifade edilebilecektir. Bu bağlamda, bu bölümde aşağıdaki araştırma sorusuna yanıt aramaktadır;

Araştırma Sorusu: *İran'ın Suriye'deki hibrit savaş uygulamaları ve bu uygulamaların oluşum süreci Senge (1990) tarafından ortaya koyulan öğrenen örgüt yaklaşımı ile açıklanabilir mi?*

Bu soruya yanıtlamak üzere, İİC'nin Suriye'de faaliyetlerinin seçilmesindeki temel sebeplerden biri, ülkenin söz konusu alanda sürdürdüğü faaliyetlerin, ilgili yazında hibrit savaşa ilişkin olarak ortaya koyulan tanımlar ve özellikler ile örtüşmesi olup konuya ilişkin olarak aşağıda detaylı örnekler verilmeye çalışılacaktır. Buna ek olarak, İran'ın Suriye'de sürdürdüğü faaliyetlerin, yazında bir çok çalışma tarafından da hibrit konseptte ele alınması gereken bir konu olduğu vurgulanmaktadır (Ağır ve Tatlı, 2020; Tamer, 2018; Bucala, 2017; Bucala ve Kagan, 2016). Araştırma sorusuna cevap ararken İİC'nin Suriye'deki faaliyetlerine dair akademik çalışmalar, gazete vb. yayınlanmış makaleler ve kişisel röportajların incelenmesi neticesinde elde edilen veriler kullanılacaktır.

4.1. İran'ın Güvenlik Stratejileri ve Silahlı Kuvvetlerine Genel Bakış

İran kadim bir uygarlık olan Farsların mirasını taşımakta olup aynı zamanda Şii kimliği ile de kendine has dil ve kültür öğelerine sahiptir. Buna ek olarak, İran bir taraftan Avrupa ve Asya arasında bir bağlantı noktası konumuna sahip iken diğer taraftan da Kafkaslar ile bağları olan ve bu anlamda kilit konuma sahip bir ülkedir. Ayrıca, ülkenin sahip olduğu zengin petrol ve doğalgaz kaynakları bulunmasının yanında Kafkaslar ile Orta Asya'daki rezervlerin nakil hatları üzerindedir. Bu çerçevede, İran'ın dış politika ve güvenlik stratejileri bir yandan ülkenin kültürel ve mezhebi özelliklerinin izini taşıırken diğer yandan da jeostratejik hususlara ve hassasiyetlere dayanmaktadır.

İran'ın güncel güvenlik stratejilerine geçmeden önce ülkenin tecrübe ettiği ve güvenlik stratejilerini etkileyen bazı tarihi olaylara kısaca değinmekte fayda olduğu değerlendirilmektedir. 1925'te kurulan İran devletinin o dönemki en hayati güvenlik kaygısının, ülkenin kırsal bölgelerinde özerk yapılar halinde yaşayan etnik azınlıkların ayaklanmalarını sonlandırmak olduğu bildirilmektedir. Bu anlamda güçlü bir milli askeri kapasite oluşturmaya çalışan İran'ın 1960'lı yıllara kadar iç güvenlik odaklı bir strateji izlediği bildirilmektedir. İslam Devrimi'nin yaşandığı 1979 yılına kadar, İran'ın güvenlik stratejileri ve ordusu genel anlamda ABD'li askeri danışmanlar tarafından idare edilmekte olup İran ordusunun elinde de yoğun

olarak Amerikan menşei silahlar bulunmaktaydı. Ancak 1979 devrimi sonrası devletin genel güvenlik kaygılarının ve stratejilerinin değiştiği kaydedilmektedir. Bu çerçevede, devrim sonrası İİC'nin güvenlik stratejisinin iki temel hedefi bulunduğu bildirilmektedir. Bunlardan ilkinin, devletin ve rejimin devam ettirilmesi olduğu bildirilmekte olup özellikle ABD ve Batı ülkelerinin İİC'ye yönelik doğrudan tehditkar açıklamalarının bu yönde önemli belirleyici olduğu ifade edilmektedir. Aynı doğrultuda, ülkenin İslam devriminin korunması hususunun çok boyutlu bir olgu olduğu vurgulanmakta ve ülke içerisinde devrimi korumanın yanında, dış tehditlerden de korunmanın öne çıkarıldığı kaydedilmektedir. Nihayetinde İran'ın devrimci ve düzeltici (revizyonist) bir dış politika ve güvenlik anlayışı oluşturduğu bildirilmektedir (Sinkaya, 2005). Diğer bir ifadeyle, İran'ın ulusal ve uluslararası güvenlik stratejilerinin simbiyotik bir bağa sahip olduğu ve 'Dış politika ulusal güvenlikten bağımsız düşünülemez' şeklindeki anlayışın benimsendiği bildirilmektedir (Tamer, 2018: 184).

İslam devrimi sonrası İran'ın yayılmacı politikalarına atıfta bulunan önemli kavramlardan biri 'Direniş Ekseni'dir. Bu kavram aynı zamanda ülkenin yurt dışında sürdürdüğü mücadelelerin temel söylemi konumundadır. 1979 İslam devrimi sonrasında ortaya çıkan ve Batı etkisi ve sömürgeciliğine karşı 'direnmeyi' esas alan bahse konu kavramın, ilk bakışta ilham verici olduğu düşünülse de, aslında İran devriminin ihracı için kullanılan söylemlerden biri haline gelmiş ve İİC'nin ülke dışı askeri müdahalelerine zemin oluşturmuştur (Candan, 2018: 44). Direniş ekseni savı aynı zamanda özellikle İsrail ve Batı düşmanlığı ile anılmaya başlanmış olup İİC destekli para militer yapılardan olan Hizbullah'ın Irak, Suriye ve Yemen gibi ülkelerde yer almasının ve hatta söz konusu örgütün temel varlık sebebinin başat meşrulaştırıcı söylemlerden biri haline gelmiştir (Sullivan, 2014). Dolayısıyla, direniş ekseni kavramı salt kuramsal bir yapı olmaktan daha fazlasıdır. Kavramın, İİC'nin kendisi ve diğer devlet dışı müttefiklerinin faaliyetleri için temel bir dayanak noktası ve meşrulaştırma söylemi haline geldiği belirtilebilecektir.

Genel anlamda, İİC'nin güvenlik stratejilerine değindikten sonra ülkenin silahlı kuvvetlerine değinmekte de fayda olduğu değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, ABD'nin güdümünde olduğu belirtilen ve Arteş olarak adlandırılan konvansiyonel anlamdaki ordusunu İslam devrimine karşı olan yapılar kategorisine sokmuş ve uzun bir süre söz konusu yapıya şüphe ile yaklaşmıştır. Ancak İran bahse konu orduyu dağıtmak yerine onu ikame etmek için alternatif askeri yapılar kurmuştur. Bu yapılar ise Devrim Muhafızları Ordusu (DMO) ve organik olarak buna bağlı olan Basij ve Kudüs Güçleri gibi para militer örgütler olarak sıralanabilmektedir (Byman, 2001: 54). Devrim sonrası oluşan konjonktürde, ülkenin güvenlik algıları bağlamında, geçmişten gelen güvenlik kurumları ile devrim sonrası oluşan yapılar arasında bir kopma yaşanmıştır. Bu nedenle, söz konusu durumun bir güvenlik zaafiyetine sebebiyet vermemesi amacıyla para militer yapılar ortaya çıkarılmış ve zaman içerisinde eski ve yeni yapılar konsolide edilmeye çabalanmıştır.

Devrim sonrası süreçte, İran devletinin silahlı yapılarına bakıldığında, ülkenin kurumsal hale getirdiği asimetrik yapıların ülke güvenliğinde ve yapılan dış operasyonlarda görece daha fazla söz sahibi olduğu görülmektedir. İran'da yukarıda da değinildiği üzere İİC liderine bağlı olarak iki ordu faaliyet göstermektedir. Bunlardan ilki konvansiyonel ordu mantığına göre tertiplenen Arteş, diğeri ise devrim sonrası halk milis gücü olarak ortaya çıkan akabinde dini lider tarafından ordulaştırılan DMO ve bağlılarıdır. Bu bağlamda, İran'ın sahip olduğu dualist silahlı güçlerin bir yandan düzenli ordu, diğeri yandan da gayri nizami taktik ve stratejilere haiz yapılardan oluşması ve bunların kurumsal hale getirilmesi, ülkeye farklı operatif avantajlar sağlamakta olup bu avantajların İİC'nin hibrit savaş konseptinde de kendisini gösterdiği belirtilebilecektir.

İİC'nin konvansiyonel anlamdaki ordusu olan Arteş'in görevi İran topraklarına doğrudan yapılabilecek saldırılara karşı koymaktır. Bu bağlamda, Arteş'in askeri anlamdaki örgütsel özellikleri incelendiğinde, bahse konu yapının klasik nizami askeri doktrin düzenine sahip, konvansiyonel bir ordu olarak nitelendirilebileceği ifade edilmektedir (Alfoneh, 2011: 33).

İran devletinin diğer kurumsal silahlı gücü olan DMO'nun yapısı ve işlevine ilişkin olarak ise sözü edilen yapının İslam Devrimi döneminde bir halk milis gücü olarak ortaya çıktığı değinilen hususlardandır. Özellikle devrim sonrası Arteş'in rejime yönelik bir tehdit olarak algılanarak dezavantajlı konuma gelmesinin, DMO'nun önünü açtığı ve mezkur yapının günümüzde ekonomik, siyasi ve toplumsal alanlarda hakim bir güç olarak karşımıza çıktığı bildirilmektedir (Safshekan ve Sabet, 2010: 547).

Bunlara ek olarak, DMO'nun bünyesinde kendisine bağlı bulunan ancak farklı örgütlenme şekillerine sahip yapılarda mevcuttur. Bahse konu yapılardan belki de en bilineni Kudüs Güçleri (KG) olarak adlandırılan yapıdır. KG İran'ın yurt dışında yürüttüğü askeri ve yarı askeri faaliyetlerin ana koordinatörü

konumundadır. DMO'nun kuruluş yapısında yer alan ve 1990 yılında kurulduğu bildirilen KG'nin temel kuruluş amacının Kudüs'ü Yahudilerden temizlemek olduğu bildirilmektedir. Bu amaç çerçevesinde tertiplenen söz konusu güçlerin, İİC'nin ABD başta olmak üzere kendisine hasım olan ülkelerin Ortadoğu'daki faaliyetlerini akamete uğratmak için kullandığı en etkili hibrit yapılardan biri olduğu vurgulanmaktadır (Dumlupınar, 2017). KG faaliyet gösterdiği bölgelerde istihbarat toplama ve örtülü operasyonlar icra etme gibi çalışmaların yanı sıra, özellikle Ortadoğu'da İran'a müzahir olan para militer güçleri eğitmek, donatmak ve onları hedefler doğrultusunda yönlendirmek şeklindeki görevleri yerine getirmektedir. KG kurulduğu dönemden itibaren eşi görülmemiş bir evrimsel süreç ile İran'ın ülke dışındaki vekil güçlerini yönlendirme yeteneğine sahip olmuştur. Bu gibi para militer yapıları sevk ve idare ederken nizami bir askeri birliğin katı disiplininden ziyade, KG bahse konu yapılara bir nebze özgürlük tanımış ve onlara belirli alanlarda bağımsızlık vermiştir. Bu sebeple, KG'nin söz konusu yapılar ile olan ilişkisinin katı bir emir komutanın dışında çoğunlukla kişisel ilişkiler üzerinden sürdüğü ve sadece KG'nin birkaç yöneticisinin bu gibi yapılara emir komuta ettiği bildirilmektedir. Bu çalışma prensibi, İİC'ye söz konusu vekiller ile yaptığı operasyonlarda inkar edebilme imkanı sağlamıştır (Bucala ve Kagan, 2016: 10). Yukarıda da belirtildiği üzere, inkâr edilebilirlik hibrit savaş konseptinin temel unsurlarından biridir, bu sebeple İran'ın söz konusu konsepti görece etkili bir şekilde kullandığı ifade edilebilecektir.

Örgütlenme tipi, yerine getirdiği görevler ve etkileri bağlamında, KG'nin İran tarafından yürütülen hibrit faaliyetlerin gayri nizami askeri ayağının temelinde olduğu söylenebilecektir. DMO'nun genel olarak yurt dışında icra ettiği çoğu faaliyette başat rol üstlenen KG'nin, İİC'nin bölgede görece etkisinin ana unsuru olduğu, sadece asimetrik savaşlarda değil konvansiyonel savaşlarda da farklı roller üstlendiği ve diplomatik olarak da birçok mücadelenin içinde yer aldığı vurgulanan hususlardandır (Dumlupınar, 2017).

DMO bünyesinde olan diğer bir kurumsal asimetrik askeri yapı ise Basij Güçleri (BG) olarak bilinen yapıdır. İran İslam Devrimi sonrası rejimi korumak amacıyla kurulduğu bildirilen Basij-e Mostazafin (Mazlumların Hareketi) yapılanmasının, ülkenin önemli silahlı unsurlarından olduğu, 1985 yılında hayata geçirilen kadın yapılanması ile güçlenen yapının toplum üzerinde hatırı sayılır derecede bir otoritesi bulunduğu bildirilmektedir. Söz konusu yapının öncelikli görevinin rejime karşı iç isyanları bastırmak olduğu belirtilmekte olup ülke savunmasında da hayati roller üstlendiği kaydedilmektedir (Alfoneh, 2010).

İİC'nin sahip olduğu ikici silahlı kuvvetlerin ülkeye çeşitli avantajlar sağladığı söylenebilecektir. Ülke Arteş ile bir yandan konvansiyonel anlamdaki güvenlik kaygılarını gidermeye çalışırken, DMO ile de ülkeye olası saldırıların asimetrik bir şekilde püskürtülmesi amaçlanmaktadır. İİC'nin asimetrik askeri yapıları bünyesinde kurumsallaştırması, ona az rastlanır kabiliyetler kazandırmıştır. Kendisine bağlı olan vekil güçleri her bölgeye kolaylıkla sevk ederek savaşmalarını sağlayan KG'nin, İran'ın hibrit mücadelelerdeki ana silahlı unsuru olduğu belirtilebilecek olup söz konusu asimetrik yapıların İran'ın kendine has hibrit savaş konseptini oluşturmasındaki temel doktrin haline geldiği ifade edilebilecektir.

Yukarıda anlatılan hususlar ışığında, İİC'nin genel anlamda İslam devrimini korumak ve bu devrimi mümkün olan coğrafyalara yaymak şeklindeki hedeflerini farklı yöntemlerle ve belki de klasik doktrinlerin dışındaki uygulamaya çalıştığı söylenebilecektir. Bunun yanında, kendisine hasım ülkelerin olası müdahalelerini kendi toprakları dışında ve kendine müzahir para militer yapılar ile karşılamaya çalışan İİC'nin askeri olarak konvansiyonel yöntemlerden kıyasla konvansiyonel olmayan yöntemlerde görece daha tecrübeli olduğu ve bu nedenle de hibrit savaş gibi kendisine bu para militer yapıları daha etkin kullanma olanağı sağlayan mücadele türlerini tercih ettiği belirtilebilecektir. Bir sonraki bölümde İran'ın özellikle Suriye'deki hibrit savaş uygulamaları ve bu uygulamalar sırasında yararlandığı aparatlara değinilecektir.

4.2. İran'ın Suriye'deki Hibrit Savaş Unsurları ve Bunların Faaliyetleri

Değindiği üzere, İran tarafından özellikle Şiiilerin yoğun olarak yaşadığı farklı ülkelerde uygulanan hibrit savaş konsepti, aslında İran devrimi sonrası şekillenen ve genel olarak para militer güçlerin kullanımına dayanan güvenlik anlayışı ile bağdaşmaktadır. İran'ın, devrim sonrası dönemde nizami ordusuna alternatif olarak oluşturduğu gayri nizami yapıların, ülkeye para militer yapılar ile eşgüdümlü hareket edebilme konusunda büyük tecrübeler katığı, bu tecrübelerinde hibrit uygulamalarına yansıdığı söylenebilecektir. Özellikle son yirmi yıllık süre zarfında, İran'ın diğer ülkeler ile olan mücadelelerinde yoğun olarak dış kaynak ve vekil güç kullanmayı tercih ettiği, Iraklı, Afganistanlı ve Pakistanlı Şiiilerden oluşturduğu yapıları etkin olarak çatışma bölgelerinde kullandığı ve bu sayede minimal bir askeri birlik ile bu gibi yapıları sevk idare ederek bölgedeki etkinliğini sürdürdüğü vurgulanmaktadır. Böylece İİC'nin savaş

sahasında görece küçük bir konvansiyonel askeri birlik ile gücüne oranla çok yüksek bir etki yaratabildiği bildirilmektedir (Bucala ve Kagan, 2016). Söz konusu etki ise hibrit savaş konseptinin temel bileşenlerinden olan ve nicelik ile etkinin optimal gücüne atıfta bulunan yaklaşım ile doğru orantılıdır. İİC'nin Suriye'deki faaliyetlerinde bu etkilerin görüldüğü belirtilebilecektir.

Suriye'nin İran için çok önemli bir konumda olduğu belirtilmekte olup ülkenin savunma stratejisinin hayati bir parçası olduğu bildirilmektedir. İran'ın Suriye'ye verdiği destek 1980'li yılların başından bu yana sürmektedir. Verilen desteklerin; finansal, askeri araç-gereçler, eğitim ve KG yolu ile tecrübe aktarımı şeklinde olduğu bildirilmektedir. Tahran'ın Suriye'yi bu derece önemli görmesinde temel sebeplerden biri ülkenin coğrafik konumudur. Suriye'nin İİC'ye hasım olan İsrail ve diğer Arap ülkeleri ile olan sınır bağı, Tahran'ın Suriye'yi ileri üstlerinden biri şeklinde görmesine sebep olmuş ve ülke İran'ın özellikle Ortadoğu'ya yayılım anlamında yararlandığı ana ikmal ve lojistik merkezi haline gelmiştir. Özellikle Lübnan'daki Hizbullah ve Filistin'deki İslami Cihad gibi İİC'nin vekil güçleri konumunda olan yapıların meydana getirilmesi, desteklenmesi ve komuta edilmesi gibi süreçlerde, İİC'nin Suriye'den yoğun olarak faydalandığı bildirilmektedir (Cordesman ve Gold, 2014: 13). Bunun yanında, İİC dini liderinin uzun süre dış ilişkiler danışmanlığı yapan Ali Ekber Velayati'nin verdiği bir demeçte; Suriye'nin İsrail'e karşı olan direniş için altın bir yüzük olduğunu belirttiği kaydedilmektedir. (Bucala ve Kagan, 2016). Bu söylemden de anlaşılacağı üzere, Suriye Tahran için önemli ve hayati konumda olan bir ülkedir. Dolayısıyla, Suriye'nin güvenliği İran'ın var olma mücadelesinde de önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda, Suriye'de Arap Baharı bağlamında başlayan iç mücadelelerde, İran Esad yönetimine büyük oranda ve farklı alanlarda destek vermiştir.

İran'ın Arap Baharı çerçevesinde Suriye'ye verdiği destek zaman içerisinde farklı düzeylerde ve farklı unsurlar ile olmuştur. Ancak, ilgili yazındaki tanımları bağlamında, İİC'nin Suriye'de yürüttüğü faaliyetlerin bütünü hibrit mücadele konsepti olarak adlandırılabilir (Ağır ve Tatlı, 2020). Bu anlamda, Tahran iç mücadelelerin patlak verdiği 2011 yılında Suriye'ye sınırlı bir askeri destek vermiştir. Mücadelenin ilk dönemlerinden bu yana Suriye'de askeri ve güvenlik konularında danışmanlık hizmeti veren KG mensuplarının yanı sıra, İran ülkeye kolluk gücü olarak nitelendirilen ve Jandarma benzeri bir yapılanma olduğu bildirilen unsurlardan da göndermiştir.

Suriye'de iç karışıkların başladığı 2011 yılından 2014 Temmuz ayına kadar İİC'nin bölgeye sevk ettiği ve KG gücüne dahil olmayan DMO unsurlarının nicelik olarak görece sınırlı kaldığı görülmekte olup açık kaynaklara yansıyan haberlere göre DMO'nun dış sefer anlamında ilk olarak Suriye alanında kendisini göstermiştir (Bucala ve Kagan, 2016). İran tarafından 'Gönüllüler' olarak nitelendirilen bu unsurların, bu şekilde nitelendirilmelerindeki amacın, söz konusu unsurların örgütlü bir askeri planın parçası olarak değil, kendi istekleri ile bölgede savaşıma gittiği şeklinde bir mesaj kaygısı taşıdığı vurgulanmaktadır. Böylece İİC'nin hibrit savaşın temel prensiplerinden olan 'Gerçekçi İnkâr' stratejisi bağlamında hareket ettiği görülmektedir. İç çatışmaların ilk yıllarında Suriye'ye giden bu sözde gönüllü DMO üyelerinin büyük çoğunluğunun, İran-Irak savaşı gazisi olduğu, bu anlamda savaş konusunda görece tecrübeli olarak değerlendirilebilecekleri ve söz konusu unsurların DMO içerisinde son derece saygı duyulan figürler arasında yer aldığı bildirilmektedir (Bucala ve Kagan, 2016: 14). DMO'nun hazır danışmanlık havuzu olarak tanımlanan bu tecrübeli gönüllülerin, özellikle 2012 yılının yaz aylarından bu yana aktif olarak sahada oldukları bildirilmekte olup bu verinin Suriyeli muhalifler tarafından kaçırılan İranlıların DMO unsurları olduğunun ortaya çıkmasıyla teyit edildiği söylenmektedir (Fulton, 2013: 14).

İİC'nin özellikle 2014 Temmuz sonrası Suriye'ye verdiği askeri desteğin niteliğinin değiştiği belirtilmektedir. Bu değişimin temel nedeninin ise İran'ın Esad'ın sahada köşeye sıkıştığını değerlendirmesi ile ortaya çıktığı kaydedilmektedir. Buna ek olarak, IŞİD'in Irak'ın Musul kentini işgal etmesinin de, İran'ın Suriye'ye verdiği önemi arttırmada önemli bir rol oynadığı ifade edilmektedir. Bu çerçevede, KG'nin yönlendirmesiyle Suriye'ye savaşıma gelen binlerce Iraklı Şii milisin, Musul'un işgali sonrasında ülkelerine döndüğü bildirilmektedir. Bunu telafi etmek için Lübnan Hizbullahı'nın yaklaşık 1.000 kişilik bir gücü Suriye'ye sevk ettiği kaydedilmektedir (Bucala ve Kagan, 2016: 14).

Bu tarihe kadar görece sınırlı olarak nitelendirilen askeri danışmanlık, savaşa kısıtlı ve sözde gönüllülerle katılım gibi hamlelere ek olarak, İİC Suriye'deki yerel milis güçlerinin doğrudan eğitimi ve donatılması ile de meşgul olmaya başlamıştır. Ayrıca, bazı üst düzey DMO komutanlarının da, sahadaki bütün unsurların komutasını alarak, yapılan operasyonları bizzat yönetmeye başladığı da ifade edilmekte olup bu veri 2014 yılının sonlarında Suriye'de öldürülen ve DMO'nda general rütbesinde olduğu kaydedilen şahısların

isimlerinin yayınlanması ile de teyit edilmiştir. Bu çerçevede, özellikle 2015 yılının ilk yarısından itibaren güçsüzleşen ve birçok bölgeyi muhaliflere kaptıran Esad yönetimi, DMO'nun 45 kıdemli subayı ile ülkede faaliyet gösterdiğini resmi olarak deklare etmek durumunda kalmıştır. Eylül 2015'e kadar bir üstteğmen, bir yüzbaşı, üç albay ve üç tuğgeneral rütbesindeki İranlı askeri personelin Suriye'de öldüğü açıklanmıştır (Kozak, 2015: 18).

2015 yılının ikinci yarısından itibaren İran'a bağlı para militer güçler, Suriye rejim ordusu ve Suriye içerisinde İran danışmanlığında oluşturulan ve eğitilen yerel gayri nizami unsurlar, rejim muhaliflerine ve IŞİD'a karşı büyük çaplı bir operasyon başlatmıştır. 2016 yılı içerisinde DMO unsurlarının komutasında devam eden Halep operasyonları neticesinde, kent tedrici olarak rejim muhaliflerden temizlenmiş ve yapılan anlaşmalar ile Halep rejim kontrolüne bırakılmıştır. Ancak söz konusu kentte rejim unsurları ile birlikte yoğun olarak İİC'li asker ve milis güçlerinin de konuşlu olduğu ifade edilmektedir.

Bucala ve Kagan (2016) tarafından yapılan çalışmada, İİC'nin Suriye'de faaliyetlerinin danışmanlık düzeyinde kaldığı vurgulanması ve diğer faaliyetlerini inkar etmesine karşın, İran'da çok değer verildiği kaydedilen 'Şehit' haberlerinin ve açık kaynaklara yansıyan şehit cenazelerinin bu duruma aksi bir resim ortaya koyduğu bildirilmektedir. Çalışma Suriye'de öldüğü belirtilen İranlı unsurlara dair açık kaynak haberleri taranarak, İİC'nin Suriye'de iç çatışmalara hangi birlikler ile ne düzeyde katıldığı ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede, mezkur çalışmada Halep operasyonları sırasında İranlı askeri unsurlar büyük kayıplar verdiği ve söz konusu kayıpların İran medyası tarafından deklare edildiği bildirilmektedir. Özellikle Nubl ve Zehra bölgelerinde ağı kayıplar veren İİC askeri unsurlarının en az 40 civarında üst düzey komutanının bu savaşlarda öldüğünün tespit edildiği vurgulanmaktadır. Çoğunlukla DMO ve KG unsurlarının oluşturduğu bu kayıpların, daha ziyade KG ve DMO'ya küçük birliklerinden verildiği bildirilmekte olup bu durumun İİC'nin söz konusu operasyonlara özel eğitilmiş birlikleri ile bizzat dahil olduğu ve operasyonun genel komuta/kontrolünün de İİC'li subaylar tarafından yapıldığının bir göstergesi olarak kabul edilebileceği ifade edilmektedir (Bucala ve Kagan, 2016: 18). Buna ek olarak, İran Şehitler Vakfı Başkanı Muhammed Ali Şehiti'nin Suriye'de ölen İranlı askerler için 'Türbenin Savunucuları' ifadesini kullandığı, söz konusu ifadenin Şiiler tarafından kutsal olarak adlandırılan Seyyide Zeynep türbesinin Suriye'de yer almasından kaynaklandığı belirtilmekte olup anılanın Reuters'da yer alan bir demecinde 2016 itibarıyla "1000 kadar 'Türbe Savunucusu'nun Suriye'de şehit olduğunu" ifade etmiştir (Kazdal, 2018: 11).

İran'ın Suriye'ye verdiği destek 2017 ve sonrasında da devam etmiş ve rejimin kontrol ettiği bölgelere rejim askerleri, rejime bağlı milis güçlerin yanısıra İran'a bağlı para militer yapılara bağlı unsurlar da konuşlandırılmıştır (Bilgetürk, 2018).

İİC'nin Suriye alanındaki hibrit faaliyetlerine bakıldığında, hem askeri hem de askeri olmayan yöntemlerin bir arada kullanıldığı görülmektedir. Hatırlanacağı üzere, hibrit savaş konseptinde ülkenin sahip olduğu tüm olanaklar eş güdüm halinde, eş zamanlı olarak ve tek merkezden ayın hedef doğrultusunda harekete geçirilmekte ve istenilen amaçlara bütüncül olarak ulaşmak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, İİC'de Suriye'de tüm unsurlarını kullanmayı tercih etmiş ve farklı alanlarda sahayı istediği şekilde biçimlendirmeyi amaçlamıştır. Askeri anlamda İran bir yandan Suriye'ye kendi askerlerini göndermiş, kendisine bağlı para militer yapıları Suriye alanına yönlendirmiş, diğer yandan da Suriye ordusunun ayaklanmaları bastırmada başarısız olması sonucunda Esad'a para militer güçler kurması yönünde danışmanlık vermiştir. Ayrıca, İİC hem kendi hem de kendisine bağlı Hizbullah gibi kendisine bağlı yapılar ile Suriye'de yoğun olarak psikolojik savaş ve algı operasyonları yürüterek iç ve dış kamuyounu etkilemeyi amaçlamıştır. Bunun yanında, sorunun İİC Astana süreci gibi diplomatik çözümüne yönelik olarak kurulan mekanizmalara dahil olmayı başarmıştır. Bu yönüyle bakıldığında, İİC'nin Suriye'deki faaliyetlerini, çok amaçlılık ve çok yönlülük temelinde, hibrit savaş konsepti ile açıklayabilmek mümkündür.

İran'ın Suriye'de yürüttüğü hibrit faaliyetlerde kullandığı unsurlar iki ana başlık altında ele alınabilecektir. İlk başlıkta, askeri ve yarı askeri yapıların kullanıldığı yöntemler yer alırken, diğer başlık altında ise hem psikolojik savaş hem de elektornik harp gibi alt unsurların sayılabileceği siber alandaki uygulamaları bulunmaktadır. Askeri ve yarı askeri unsurlar bağlamında, nizami askeri güçler, gayri nizami yapılar yer almaktadır. Askeri olmayan hibrit savaş unsurları dahilinde ise psikolojik bilgi savaşı uygulamaları, teknik bilgi savaşı uygulamaları ve diplomatik girişimler gibi hususlar ele alınabilecektir.

Nizami Askeri Güçler: İİC'nin Suriye'de yürüttüğü hibrit faaliyetlerin, Lübnan ve Irak'ta yürüttüklerinden farklı olduğu bildirilmekte olup bu farkın en önemli ayağının İran'ın Suriye'ye nizami askeri yapılarının

parçası olan kolluk güçleri ve konvansiyonel ordusu olan Ardeş'i sevk etmesi olduğu söylenebilecektir. Açık kaynak bilgilerine göre, İİC'nin iç güvenlik konularında faydalandığı kolluk güçleri, ülkenin dış faaliyetlerine katılmamıştır. Buna ek olarak, kayıtlara göre Irak-İran savaşından bu yana ilk defa yurt dışında bir operasyona dahil olan Ardeş'in Suriye'de kayıplar verdiği de kaydedilmektedir (Hawrey ve Naghsineh, 2016). İran görece kapalı bir bürokratik yapısı bulunduğu söylenebilecek olup söz konusu durumun güvenlik bürokrasisi içinde geçerli olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, kolluk güçleri ya da Ardeş'in Suriye'de önce herhangi bir bölgede görev yapıp yapmadığını tespit etmek zordur. Ancak açık kaynaklara yansıdığı kadarıyla, Ardeş'in Irak savaşından sonraki ilk kayıpları Suriye alanındadır. Bu durum İran yönetiminin, ülke dışında yürüttüğü askeri ve yarı askeri faaliyetlerinde bir değişim olarak değerlendirilmekte olup İran tarafından Suriye'de yürütülen hibrit faaliyetlerinden diğerlerinden farklı olduğunun da önemli bir göstergesidir. Bu anlamda, İİC'nin KG temelli hibrit faaliyetlerinde değişikliğe gitmesinin, onun çevresel değişimlere adapte olabilmek adına, geçmişte yaşanan tecrübelerinden ders alarak faaliyetlerinde bir yenilenmeye gitmesi olarak da yorumlanabilmektedir.

İİC'nin Suriye'deki hibrit faaliyetleri bağlamında faydalandığı nizami güçlerin, RF'nin Ukrayna'da kullandığı 'Küçük Yeşil Adamlar' konseptine benzer bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. İİC'de tıpkı RF gibi nizami askeri unsurlarının, rütbe ve diğer askeri işaretlerini çıkartarak sahaya sevk etmiş ve söz konusu unsurların sahada olduğunu reddetmiştir. İran'ın bu sözü edilen unsurları anılan taktik ve yöntemle kullanması, sahada ki sorunlara tepkisel ve geçici bir çözüm çabasıdan ziyade İİC'nin yeni bir savaş konseptine geçtiği şeklinde algılanması gerektiği vurgulanmakta olup bu konseptinde hibrit savaş modeli olarak ele alınmasının uygun olacağı ayrıca belirtilmektedir (Bucala ve Kagan, 2016).

Tahran'ın Suriye'deki iç çatışmalara dahil farklı unsurlar ve taktikler ile olmuştur. İİC'nin uzun yıllar içerisinde edindiği dış ülkelerde vekil güçler ile hareket etme kabiliyeti ve bu anlamda operasyonlar icra etme beceresinin berraklaştığı alanın Suriye olduğu söylenebilecektir. Bu bağlamda, daha öncekilerden farklı olarak Suriye'ye sevk ettiği birlikler ile İran, alandaki hakimiyetini ve alanın çok aktörlü yapısını kompanse etmeye çalışmış ve bölgenin ihtiyaçlarına göre gönderdiği unsur profilini şekillenmiştir. İfade edildiği üzere, özellikle iç mücadelelerin patlak verdiği ilk dönemlerde, Suriye'ye jandarma benzeri bir kırsal kolluk gücü göndermesinin öncelikli nedeninin sahanın iç güvenlik konseptinin gereksinimlerini ortaya koymasıdır. Diğer bir ifadeyle, henüz bir iç savaşa evrilmemiş olan ve ayaklanma boyutunda kalan hareketlerin ilk döneminde, KG gibi para militer yapıların tecrübelerinden ziyade kolluk güçlerinin öncelikli görevlerinden olan ayaklanma bastırma yetisi gerektirmesidir. Kısacası, o dönemde halihazırda Suriye'de KG unsurlarının ayaklanmaya karşı koyma anlamındaki tecrübesizliğinin telafi edilmesidir. Belirtildiği üzere, KG asimetrik ve düzensiz savaş konseptleri anlamında görece tecrübeli bir yapıdır. Ancak söz konusu yapının bu çerçevedeki tecrübesi daha ziyade ayaklanma ve direniş hareketi perspektifindedir. Bu nedenle, KG ayaklanma bastırma ve/veya direniş ile mücadele gibi konularda fazla tecrübeli değildir. Bu tecrübesizliği gidermek için İran, Suriye'ye kolluk güçlerinden de sevk etmiş ve Suriye'deki olayların ilk döneminde halkı ayaklanmadan vazgeçirmek şeklinde bir hareket tarzını benimsemiştir (Bucala ve Kagan, 2016: 12).

Görüldüğü üzere, İİC'nin Suriye'de sürdürdüğü hibrit faaliyetler diğerlerinden hem unsur çeşitliliği hem de İranlı askeri personelin sahaya katılım düzeyi bakımından, ülkenin diğer yurt dışı operasyonlarından farklıdır. Bu farklılık kendisini en çok İran'ın nizami askeri unsurlarını sahada kullanmayı başlaması konusunda göstermektedir. Ardeş ve kolluk güçlerinin Suriye'de görevlendirilmesi, Tahran'ın dış operasyonlar konusundaki uygulamalarını, sahanın gereklilikleri ve değişen koşullar bağlamında, çeşitlendirmek istemesinden kaynaklandığı belirtilebilecektir. Bu değişim İran'ın savaşın değişen koşullarına adapte olma çabaları bağlamında ele alınabilecek olup İran askeri bürokrasinin bu değişimleri öğrenme becerileri ile hayata geçirdikleri de ayrıca vurgulanabilecektir. Bunun yanında, İİC'nin Suriye'de unsurlarını çeşitlendirme eğilimi, hibrit savaşın tanımında yer alan ve söz konusu konseptin aktör çeşitliliğine atıfta bulunan yönüyle uyumludur. Bu nedenle, İran'ın özellikle Suriye bölgesindeki faaliyetleri çok rahatlıkla hibrit savaş konsepti içerisinde değerlendirilebilecektir.

Gayri Nizami Askeri Güçler: Suriye'nin İran için değerli bir konumda bulunduğu ve bu nedenle İran'ın Suriye'deki olaylara çok erken dönemlerde müdahil olduğu yukarıda belirtilen hususlardandır. Değindiği üzere, İİC'nin yurt dışı askeri ve yarı askeri faaliyetlerindeki temel aparatlarından olan DMO ve KG, iç çatışmaların ilk dönemlerde Esad rejimine yardım etmek üzere Suriye'de görevlendirilmiştir. İranlı askeri yetkililer Suriye rejimine nizami ve gayri nizami tertiplenme konusunda çeşitli telkinlerde bulunmuştur. Bu çerçevede, DMO'da Tuğgeneral rütbesi ile görev yaptığı kaydedilen General Hüseyin Hamedani'nin iç

çatışmaların daha ilk aylarında Suriye'ye gönderildiği ve Esad yönetimine 'popüler direniş gücü' oluşturmanın nasıl olması gerektiği konusunda yardım ettiği kaydedilmektedir (Bucala ve Kagan, 2016).

Özellikle meskun mahal savaşı şeklinde ortaya çıkan çatışmalarda, Suriye ordusunun tecrübesizliği neticesinde ayaklanmaları bastırmakta yetersiz kalması sonucunda, İranlı askeri yetkililerin mobilize milis güçler oluşturulması yönünde teknik, mali ve lojistik anlamda yardımlar yaptığı kaydedilmektedir (Tamer, 2018: 185). Bu anlamda, özellikle KG'nin danışmanlığı ve yardımıyla, Suriye'de İran'daki Basij güçleri ve Irak'taki Haşdi Şabi benzeri yapılar kurulmaya başlamıştır. Rejim yanlısı para militer güçlerin çatı yapılanması olarak nitelendirilen Ulusal Savunma Güçleri'nin altında Şebbiha olarak nitelendirilen unsurlardan oluşan gayri nizami oluşumlar İran'ın desteği ile oluşturulmuş ve var olanlar da güçlendirilmiştir (Fulton, vd. 2013: 13). Buna ek olarak, İİC Iraklı Şii milislerin Esad yönetimine yardım için Suriye'ye getirilmesinde ve Lübnan Hizbullahı'na bağlı unsurların Suriye'ye sevk edilmesinde önemli roller icra etmiştir.

Yukarıda da değilnildiği üzere, özellikle devrim sonrası ortaya çıkan güvenlik kaygıları sebebiyle Arteş'e güvenilmemesi sonucunda, İİC'nin askeri yönelimi daha ziyade gayri nizami yapılara doğru olmuş ve bu gibi yapıların dış operasyonlarda da yoğun olarak kullanılmasıyla İran konvansiyonel olmayan silahlı yapılardan faydalanma bağlamında önemli kazanımlar elde etmiştir. Bu çerçevede, bu kazanımlarını da hemen hemen her dış ülke operasyonunda da kullanmış olup bu alanlardan biri de Suriye'dir. İran'ın Suriye'de yürüttüğü hibrit mücadelelerde kullandığı aparatlardan olan gayri nizami yapılar genel anlamda iki temel başlık altında ele alınabilirler. Bunlardan ilki, Suriye'deki mücadelelere bizzat dahil olan ve İran'ın kurumsal gayri nizami birlikleri arasında yer alan DMO'nun kara ve özel kuvvet unsurları, Basij Güçleri ile Kudüs Gücü'ne bağlı unsurlardır. Diğer başlıkta ise KG'nin emir komutasında hareket eden milis grupları yer almakta olup bunlarda kabaca Hizbullah ve bağlıları, Irak menşei Şii milisler ve Afganistan ve Pakistan kökenli gruplar şeklinde kabaca üç ana grupta ele alınabilmektedir.

İİC'nin Kurumsal Gayri Nizami Unsurları: Belirtildiği üzere, tıpkı Arteş ve kolluk güçleri gibi, DMO unsurları da ilk dış operasyon tecrübelerini Suriye ile yaşamaktadır. DMO unsurlarının yurt dışı faaliyetlerde kullanılmaya başlanması da aynı Arteş kararında olduğu gibi İran için yeni bir mücadele konseptinin devreye sokulmasıdır (Bucala ve Kagan, 2016: 3). Söz konusu bu hamlenin İran askeri bürokrasinin değişen çevresel şartlara uyum faaliyetlerinden biri olarak ele alınabileceği değerlendirilmektedir.

DMO kara kuvvetlerinin Suriye'de, bölgedeki diğer silahlı unsurlar ile birlikte hareket ettikleri belirtilmektedir. Bölgeye sevk edilen hemen hemen tüm DMO askerlerinin Suriye'deki diğer para militer güçlerle koordineli olarak faaliyet gösterdiği ve genel de küçük gruplar halinde bu gibi yapıların sevk idaresi görevini yerine getirdikleri bildirilmektedir. Bu çerçevede, Lübnan Hizbullahı'na bağlı unsurlar, Iraklı Şii milisler ve Suriye'de oluşturulan Ulusal Savunma Güçlerine bağlı Şebbihalar savaşta piyade birlikleri gibi kullanılmış olup bu unsurların emir komutası DMO unsurları tarafından yapılmıştır (Bucala ve Kagan, 2016).

DMO bünyesinde Suriye'de savaştığı bildirilen bir diğer İran menşei unsur ise Basij güçleridir. Hatırlanacağı üzere, barış zamanında daha ziyade iç güvenlik konularına odaklanan söz konusu unsurların, 2011 yılından itibaren Suriye'de faaliyet gösterdikleri kaydedilmektedir. Bahse konu güçlerin Suriye'de iç çatışmaların başladığı dönemden 2015 yılına geçen sürede yoğun olarak Esad rejimi tarafından oluşturulan para militer yapıların eğitimi ile ilgilendiği ayrıca vurgulanmaktadır (Bilgetürk, 2018). Akabinde, iç çatışmalara daha fazla entegre olan İİC'ye BG'yi DMO unsurlarının ihtiyat gücü olarak kullandığı, söz konusu unsurların çoğu zaman sahada olduğu bildirilen İmam Hüseyin Taburları içerisinde görev aldığı ve yine DMO'lu subaylarca emir komuta edildikleri bildirilmektedir (Bucala ve Kagan, 2016: 21).

DMO ve buna bağlı unsurlara ek olarak, İran'ın Suriye alanında kullandığı bir diğer askeri unsuru Kudüs Güçleri'dir. KG ifade edildiği üzere İran'ın yurt dışı operasyonlarda faydalandığı vekil güçlerin kurulması, donatılması, eğitilmesi ile mezkur unsurların sevk ve idare edilmesindeki ana güçtür. KG'nin Suriye alanına iç çatışmaların başladığı ilk günlerden bu yana aktif olarak dahil olduğu belirtilen hususlardandır. KG'nin Suriye alanında hem danışmanlık konusunda faaliyet gösterdiği hem de kendisi tarafından sevk idare edilen diğer paramiliter güçlerin bölgeye sevk edilmesinden sorumlu olduğu belirtilmektedir.

Paramiliter Yapılar: Kudüs Güçleri tarafından 'Direniş Ekseni' söylemi çerçevesinde oluşturulan ve genel olarak mezhebi tandanslı unsurların katıldığı paramiliter yapılar, sadece Suriye'de değil Ortadoğu olarak nitelendirilen bölgenin hemen hemen her noktasında mevcuttur. Bu çerçevede, KG'nin Irak, Lübnan, Afganistan ve Pakistan'dan yaklaşık 20.000 yabancı milis gücünü Suriye'ye getirdiği bildirilmektedir (Nada, 2018). Suriye'ye getirilen Şii milis güçler üç temel grupta ele alınabilmektedir. Bunlardan ilki, Lübnan Hizbullah'ı ve buna bağlı olarak hareket eden alt gruplar. İkinci grupta Irak kökenli Şii'lerin meydana getirdiği yapılar, son grupta ise Afganistan ve Pakistan'lıların oluşturduğu yapılar yer almaktadır. Buna ek olarak, Suriye'de savaşmak için getirilen Şii menşei paramiliter grupların iki temel motivasyonu bulunduğu, bunların ise mezhebi ideoloji ve para olduğu kaydedilmektedir (Bilgetürk, 2018: 409).

İİC'nin Suriye'de yürüttüğü faaliyetlerde yararlandığı gayri nizami yapıların çeşitliliği, kullanım alanları ve söz konusu unsurların yapısı gibi hususlar dikkate alındığında, bahse konu mücadelelerin hibrit savaş konseptinde dahilinde ele alınması kaçınılmazdır. İran bir yandan kendi kurumsal gayri nizami unsurları ile mücadeleye dahil olurken, diğer yandan da KG yardımı ile ciddi bir vekil gücü Suriye'ye sevk etmeyi başarmış olup söz konusu unsurların tek bir emir komuta altında faaliyet sürdürmelerini sağlamıştır. Bu çerçevede, İİC'nin Suriye'deki uygulamalarının, birden çok farklı unsurun tek bir merkezden senkronize olarak kullanılması öngören hibrit konseptine iyi bir örnek teşkil ettiği belirtilebilecektir.

Psikolojik Bilgi Savaşı Uygulamaları: İlgili bölümlerde de değinildiği üzere psikolojik savaş unsurları hibrit mücadelelerin temel öğelerindendir. Özellikle sosyal medya araçlarının akıl almaz bir hızla kullanıldığı günümüzde söz konusu muharebe yöntemi daha da bir önem kazanmaktadır. Değinildiği üzere, bilgi savaşı unsurlarının iki ana kullanım mecazı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, daha ziyade propaganda ve etkileme temelli olarak hedef kitlenin duyguları ve mantıklarına hitap ederek onları belirli bir yönde düşünmeleri için yönlendirmektir. Diğerisi ise bilginin çarpıtılarak kullandığı dezenformatif yöntemleri içermekte olup burada amaç yine hedef kitlenin istenilen düşünce kalıbına sahip olunmasının sağlanmasıdır. Bu gibi kullanıma alanları psikolojik harp öğeleri hibrit savaş için vazgeçilmez bir etmen haline gelmekte olup siber dünyadaki başarıların zaman zaman fiziki dünyadaki başarıların önüne bile geçtiği kaydedilmektedir.

Psikolojik harbin hibrit savaş konsepti dahilindeki kullanım alanları, belirtildiği üzere, çok çeşitlidir. Ancak hibrit operasyonlarda faydalanan psikolojik harp metodları genel olarak yapılan operasyonların meşruluğunu sağlama odaklı güçlü ve geçerli bir söylem ve anlatı oluşturmak ve bunu mümkün olan tüm kanallar ile yaymak çerçevesinde kullanılmaktadır. Bu bağlamda, İran'ın Suriye'de sürdürdüğü hibrit operasyonlarda kullandığı söylem ve bunu yaymak için kullandığı araçlara değinmekte fayda olduğu değerlendirilmektedir. Aşağıda İİC'nin Suriye'deki faaliyetlerine ilişkin olarak kullandığı söylemler ele alındıktan sonra, bu söylemleri yaymak ve etkin bir propaganda faaliyeti yapmak üzere faydalandığı geleneksel medya araçları, vekil gücü olan Hizbullah'ın medya kanalları yapılan uygulamalar ile sinema vb. gibi diğer araçlar irdelenecektir.

Söylem: Devletlerarası ilişkiler düzleminde söylem bir ülkenin kendi çıkarları çerçevesinde yapacağı girişimlerin veya sürdürdüğü faaliyetlerin, ülke içi ve dünya kamuoyu nezdinde meşrulaştırılması bağlamında yoğun olarak kullanılan yöntemler arasındadır. Buna ek olarak, ülkeler arası mücadele boyutunda ise söylem, bilginin silah olarak kullanıldığı psikolojik harp uygulamalarının vazgeçilmez unsurlarındandır. Aynı doğrultuda, söylem hedef kitlenin düşünce yapısını etkileme ve nihayetinde davranışlarını değiştirme anlamında kullanılan bilgi savaş yöntemlerinden olan propagandanın da temel öğelerindendir (Weaver, Motion, ve Roper,2006). Bu yönleriyle, etkili ve geçerli bir söylem ve anlatının, hibrit savaş gibi modern çağın mücadele türü olarak karşımıza çıkan konseptlerde de kullanılması şaşırtıcı olmayacaktır.

Hibrit savaş konseptini benimseyen devletler düzeyinde yapılan psikolojik harp uygulamaları, terör örgütleri veya devlet dışı aktörlerce uygulanandan çeşitli yönleriyle farklıdır. Öncelikli olarak devletin olası tüm imkanları ile verilen mücadele olan hibrit savaş kapsamındaki psikolojik savaş uygulamaları daha geniş kaynaklarla yapılmakta olup bu anlamda daha geniş kitlelere ulaşma imkanına sahiptir. Buna ek olarak, meşruiyeti görece sorgulanır olan bahse konu örgütler tarafından yapılanlar ile, meşruluğu devlet olmaktan kaynaklanan bir aktör tarafından yapılan bilgi savaşı faaliyetleri arasında inandırıcılık ve güven sağlama açısından da bariz olduğu söylenebilecektir.

Sözü edilen hususlar bağlamında, savaş dönemlerinde yoğunlaşan psikolojik savaş faaliyetlerinin, Suriye'de devam eden iç çatışmalarda da kendisini yoğun olarak gösterdiği ve taraf olan devletlerin hem iç

kamuoylarını hem de uluslararası toplumu etkilemek ve savaşta rollerini meşrulaştırmak için görece yoğun bir bilgi savaşı verdiği bildirilmektedir. Suriye'deki mücadelelerin önemli bir parçası olan İran'da bu anlamda fazla mesai yapan devletler arasında sayılmaktadır. Ancak İran'ın 'Arap Baharı' sürecindeki söylemleri zaman içerisinde ve çıkarları doğrultusunda farklılıklar göstermiştir. İİC söz konusu sürecin ilk başladığı dönemlerde Tunus, Mısır, Bahreyn ve Yemen'deki olayları retorik boyutta desteklemiştir (Goodarzi, 2013: 33). İran Arap Baharı olarak nitelendirilen süreçte çıkan ayaklanmaları Batı yanlısı yöneticilerini alaşağı etmeyi hedefleyen bir 'İslami Uyanış' olarak tanımlamış ve bahse konu hareketlerin 1979'da İran'daki devrimden ilham aldığı iddia etmiştir (Risseuw, 2018:3). İran Arap Baharı'nın ortaya çıktığı ilk dönemde, söz konusu olayların bahse konu ülkelerdeki Batı yanlısı hükümetlere karşı olmasını olumlu bir açıdan ele almış ve söylem olarak mezkur hareketleri desteklemiştir. İİC tarafından Arap Baharı'nı tanımlamak için kullanılan olumlu söylemin temel nedeninin ise Batı yanlısı yönetimlerin değişerek onların yerine İran'a görece daha yakın yönetimlerin kurulması ve ülkenin bu anlamda bölgesel olarak güçlenmesidir (Ansari, 2013).

Fakat Arap Baharı dahilindeki halk olaylarının Suriye'ye sıçması ile İİC Arap Baharı'na karşı söylemini değiştirmiştir. İİC 2011'de başlayan Suriye'deki halk ayaklanmasının, Batılı ülkelerin ve İsrail'in bir komplosu olduğu ve asıl amacın İran devriminin ortadan kaldırılması şeklinde bir söylem kullanmaya başlamıştır (Risseuw, 2018:3). İran'ın Arap Baharı çerçevesinde evrilen söyleminin altında Suriye ile kendisini özdeşleştirilmesi ve bölgedeki en büyük müttefikini kaybetmeme duygusu yer almaktadır. Bu anlamda, Tahran'ın Suriye'deki olayları kendi iç meselesi gibi göstermiş, yaymak istediği İslam Devrimi'ni canlı tutmak için etkili bir araç bulmuş, söylemini bu bağlamda oluşturmuş ve bu söylemi tüm kanallardan yaymaya çalışmıştır.

İran'ın, Suriye'deki varlığını ve faaliyetlerini başta meşrulaştırmak amacıyla kullandığı söylem ve bu söylem dahilinde kullandığı temalar başta güvenlik olmak üzere, siyasal, ekonomik ve mezhebi motifler çerçevesinde oluşturulmuştur. Bu anlamda, İran'daki devlet medyasının sürekli olarak İİC'nin Suriye'de bulunmasını bir zorunluluk olarak lanse etmeye çalıştığı bildirilmektedir.¹

İran'ın söylemlerine göre, Suriye'deki olaylar ABD, İsrail ve İran karşıtı batılı devletlerin 'Siyonist amaçları' doğrultusunda gerçekleştirdikleri ve doğrudan İslam Devrimi'ni de hedef alan operasyonlardır. Bu doğrultuda, direniş ekseninin önemli bir halkası olan Suriye'nin sonuna kadar desteklenmesi ve Esad rejiminin ayakta kalması, İran için neredeyse bir iç meseledir. Bahse konu temalar ile yürütülen psikolojik harp faaliyetlerinde, söz konusu hususlar İİC'nin resmi ajansları tarafından iç ve dış kamuoyuna devletin belirlemiş olduğu esaslar çerçevesinde yoğun bir şekilde aktarılmaya çalışılmıştır (Karaman, 2019: 78).

İran'ın Suriye'de sürdürdüğü hibrit operasyonları için kullandığı söylem bir yandan kendi iç kamuoyuna Suriye'nin önemini ve kaybetilmemesi gereken bir partner olduğu mesajı bağlamında şekillenirken, diğer yandan da bölgedeki diğer Şii kökenli halkın kazanılması ve mücadeleye dahil edilmesi amacıyla mezhebi hassasiyetleri kullanma eğiliminde olmuştur. Ancak İran Suriye'deki olayların ilk dönemlerinde kullandığı bu söylemi zaman içerisinde genişletmiş ve sahaya giren yeni aktörler ile Suriye'deki mevcudiyetine ilişkin olarak ortaya koyduğu anlatısını güçlendirmiştir. İran'ın söylemini güçlendirmek amacıyla kullandığı etkili anlatılardan biri El-Kaide bağlantılı gruplar ve DEAŞ gibi dünya kamuoyunda nefretle karşılanan aktörlerin Suriye'de faaliyet gösterdiklerine ilişkin haberlerden sonra oluşturulmuştur. Bu bağlamda, İİC'nin Suriye'de yürüttüğü faaliyetleri meşrulaştırmak amacıyla iki temel retoriği bulunmaktadır. Bunlardan ilki, yukarıda da değinildiği üzere, Suriye'deki olayların Batılı düşmanlarca İslam Devrimi ile Direniş Eksenini tehdit eden bir olay şeklinde ele alınarak, İran'ın olaylara müdahil olmasının kaçınılmaz olduğunu savunan söylemdir. İkinci temel retoriğin ise El-Kaide bağlantılı gruplar ile DEAŞ'ın Suriye'de görülmesi başlayan terörizm karşıtlığı temelli anlatı olduğu belirtilmektedir. Böylece İİC mezhebi tabanlı ve bölgesel bir söyleme ek olarak terörle mücadele gibi küresel bir temayı da söylem portföyüne eklemiştir. Diğer bir ifadeyle, İran tarafından Suriye'deki faaliyetlerini meşrulaştırmak için kullanılan anti-terör söylemi, daha çok dünya kamuoyu nezdinde giriştiği bir propaganda faaliyeti olarak değerlendirilebilecektir.

İİC'nin bu doğrultuda kullandığı söylemler aslında ülkenin hem kendini koruma içgüdüleri ile yaptığı bu operasyonlara farklı anlamlar yüklemek hem de yayılması politikalarını bir anlamda meşrulaştırarak kabul

¹ <http://www.tehrantimes.com/news/419406/IRGC-s-role-in-fight-against-regionalterrorism>. Erişim: 27. 05. 2021

ettirmek isteğinden kaynaklanmaktadır. İran tarafından kullanılan bu söylemler, hibrit savaş konsepti dahilinde ele alındığında ise ülkenin sahip olduğu gizli amaçların süslü ifadelerle gizlenmesi ve asıl niyetin anlaşılması için insanların kafasının karıştırılması amacına güttüğü söylenebilecektir. bir sonraki bölümde İİC'nin bu söylem ve temaları iletmek için kullandığı araçlardan geleneksel medya unsurlarına değinilecektir.

Geleneksel Medya: İran'da yayın yapan hemen hemen tüm yasal medya organlarının ya devlet kontrolünde olduğu ya da devlet tarafından sıkı bir denetime tabii tutulduğu kaydedilmektedir. İran'da muhalif ve alternatif medya kanallarının neredeyse hiç olmaması, medyada homojenliği sağlamakta olup söz konusu husus hibrit savaş konsepti dahilinde düşünüldüğünde, uygulayıcısı için değerli bir fırsattır. Diğer bir deyişle, hibrit konsept dahilinde uygulanacak psikolojik bilgi savaşı faaliyetlerinin, tek komutadan ve tek merkezden yönetilmesi, verilmek istenen etkinin daha başarılı bir şekilde ortaya çıkmasına yola açabilmektedir.

İran'ın Suriye'de yürüttüğü operasyonlara ilişkin oluşturulan meşrulaştırıcı propaganda faaliyetleri ülkenin devlet kontrolündeki medyası tarafından yoğun olarak işlenmektedir. İİC'nin Suriye'de sürdürdüğü askeri faaliyetlerin mümkün olan her platformda dile getirildiği, İran medyasının Tahran yönetiminin sürdürdüğü operasyonları ideolojik, mezhepsel ve siyasi düzlemlerde işlediği ve ülkenin söz konusu faaliyetleri sürdürmesinin güvenlik ve beka açısından hayati olduğu temasını yoğun olarak iç kamuoyuna aktardığı bildirilmektedir (Karaman, 2019:74-75).

Geleneksel medya'ya ek olarak, hibrit savaş konsepti dahilinde kullanılan bir diğer psikolojik bilgi harbi ögesi sosyal medyadır. Ancak, değinildiği üzere, ilgili yazında ve açık kaynaklara yansıyan haberlerde İİC'nin Suriye'de faaliyetlerinde sosyal medya araçlarından ne düzeyde faydalandığına dair herhangi bir hususa rastlanmamıştır. Fakat bu İran'ın bu gibi operasyonlarda sosyal medyadan faydalanmadığı anlamına gelmemektedir. İİC'nin hibrit faaliyetlerinde sosyal medyadan ne derece faydalandığına dair herhangi bir bilgi bulunmaması, ülkenin kapalı yapısından dolayı faaliyetlerine ilişkin kısıtlı bilgi toplama imkanına sahip olunmasından kaynaklanmaktadır. İran'ın görece güçlü bir siber faaliyet ordusu bulunduğu yönündeki haberler ışığında, bu gibi operasyonlarda sosyal medyadan da aktif olarak faydalandığı değerlendirilmektedir.

Yukarıda anlatılan hususlar dikkate alındığında, İİC'nin Suriye'de yürüttüğü hibrit mücadelelerde faydalandığı araçlardan olan geleneksel medya unsurlarının, ülkenin sürdürdüğü askeri ve yarı askeri boyuttaki hareketlerini meşrulaştırma amacı taşıdığı söylenebilecektir. İran geleneksel medya gibi araçlarını da kullanarak, Suriye'de süren çatışmalara dahil olmasının meşruluğunu hem iç hem de dış kamuoyuna ideolojik söylemler, uluslararası geçerliliği olan temalar ve milli motifler üzerinden kurguladığı bir kampanyaya dahilinde sağlamaya çalışmaktadır.

Hizbullah Medyası: Genel olarak bakıldığında, çoğu para militer yapı kendi meşruluklarını ve var oluş sebeplerini açıklamak, unsur devşirmek ve propagandan yapmak için hemen hemen tüm medya araçlarından azami düzeyde faydalanmakta olup PKK, DEAŞ ve Hizbullah bunların en güncel örneklerindedir. Hizbullah tarafından istifade edilen görsel, yazılı ve sosyal medya araçlarının genel anlamda Suriye rejimini savunma, kendisinin ve İran'ın ideolojik perspektifinin propagandasını yapma ve Suriye'de varlığını bu temalar bağlamında meşrulaştırma amacı güttüğü belirtilmektedir. Örneğin, Suriye dahilinde yayın yapan Hizbullah yanlısı el-Dünya kanalı sürekli olarak Suriye rejimini destekleyici yayınlar yapmakta ve adeta rejimin resmi sözcüsü gibi davranmaktadır. Bu çerçevede, geçmişten edindiği medya yoluyla propaganda yapma becerisini Suriye'de de kullanan Hizbullah'ın, yönettiği medya organları rejimin muhaliflere karşı güttüğü politikaları ve kullandığı söylemleri etkin olarak işlediği ve rejimi bu anlamda desteklediği bildirilmektedir.

İran tarafından sürdürülen hibrit savaş konsepti dahilinde ele alınabilecek olan Hizbullah'ın Suriye alanında sürdürdüğü propaganda faaliyetlerinin dört temel adımdan oluştuğu bildirilmektedir (Bakeer, 2013). Bu anlamda, ilk adım Suriye'de yaşanan sokak olaylarının 'Uluslararası bir komplo' olduğu temasının işlenerek, söz konusu olayların İran devriminin yanında olan ve direniş ekseninin altın yüzüğü olduğu bildirilen Suriye'de, ABD, bazı Arpa ülkeleri ve İsrail tarafından ortak olarak planlanan olaylar olduğu bildirilmiştir. Bu süreçte, Hizbullah güdümündeki medya sürekli olarak "Suriye'nin rejimi yakın zamanda ülkeyi 'Sünni terörist gruplar'dan temizleyecek ve büyük komployu boşa çıkaracak" temasını işlemiştir. İkinci aşamada, Hizbullah medyasının dezenformasyon faaliyetlerine girişerek "Suriye'de ciddi bir durum bulunmamakta, olaylar komplocu medya tarafında abartılıyor" temasını yoğun olarak ele almış ve olaylara

ilişkin yalan haber, belge ve doküman yayınları yapmıştır. Bu çerçevede, Hasan Nasrallah yaptığı bir konuşmada “Humus’ta hiçbir şey yok!” ve “Esad’ın düşmesi üzerindeki ipotek sona ermiştir”² ifadelerini kullanması söz konusu duruma örnek olarak gösterilebilmektedir. Ancak, sahadaki gerçekler Nasrallah’ın söyledikleri ile aynı yönde olmadığı, zira yukarıda değinilen konuşmayı yapmadan iki gün önce Rejim’in Humus bölgesine yönelik ağır bir hava hareketi icra ettiği ve yaklaşık 217 Suriyelinin söz konusu saldırıda hayatını kaybettiği belirtilmektedir. Üçüncü aşamada ise Hizbullah’ın Suriye rejimine verdiği propaganda desteğinde yine bir tema ve söylem değişikliğine gittiği ve bu süreçte “Suriye rejimi asla devrilmeyecek ve muhaliflerin girişimleri hüsrarla sonuçlanacak” şeklinde bir temayı işlemeye başladığı gözlemlenmektedir. Bu aşamada ayrıca Hizbullah güdümlü medya ‘Barış yanlısı bir profil sergileyen muhalifler ile Esad’ın temaslarda bulunduğu ve söz konusu muhaliflerin reformların hayata geçirilmesi için Esad’a zaman tanınması gerektiği konusunda hem fikir oldukları’ şeklinde bir dezenformasyon ve gri propaganda faaliyetlerine girmiş ve böylece kararsız halk kitlesini etkilemeye çalışmıştır. Dördüncü ve son aşamada, Hizbullah medyası, örgütün askeri kanadının Esad’ı desteklediğini dile getirmiş ve komplo söylemi çerçevesinde Filistin ile Suriye’yi tematik olarak bir araya getirerek, özdeşletirme kurmak ve böylece Arap halklarını bu yönde etkilemek amacını gütmüşlerdir. Bu süreçte işlenen temaların genel olarak olası rejim değişikliğinin kötü sonuçları, Şiiliğe dayalı bir yapının kurulmasının yolunu açmak ve Sünni Arapları komplonun parçası olmakla suçlamak olduğu söylenebilecektir.

Görüldüğü üzere, tıpkı İİC’nin medya organları gibi Hizbullah tarafından yönetilen yazılı, basılı, görsel, işitsel ve sosyal medya araçları da Suriye’deki olaylara ilişkin dezenformasyon, propaganda ve diğer psikolojik harp metotlarını etkili bir şekilde kullanmıştır.

Propaganda Aracı Olarak Sinema: Hibrit savaş konsepti bağlamında psikolojik bilgi savaşı olarak adlandırdığımız ve genellikle yeni nesil sosyal medya araçlarının kullanılarak icra edilen psikolojik savaş faaliyetlerinde, sosyal medya unsurlarına ek olarak, diğer klasik olarak nitelendirilebileceğimiz öğelerinde kullanıldığı görülmektedir. Bu çerçevede, özellikle kitlelerin düşünce, inanış ve fiillerini istenilen doğrultuda etkilemek amacıyla sürdürülen faaliyetler bütünü olarak tanımlayacağımız propaganda uygulamaları da, psikolojik savaşın önemli bir etmeni olup çok farklı araçlar kullanılarak icra edilebilmektedir (Jowett ve O’Donnel, 2006: 50). Bu çerçevede, propaganda faaliyetleri sırasında faydalanılan araçlardan biri de sinemadır. Sinemanın bir psikolojik savaş aparatı olarak kullanılmasında, onun sosyal, politik ve kültürel temelli popüler ve yaygın bir medya aracı olması yatmaktadır.

İran’ın Suriye’de sürdürdüğü hibrit faaliyetler kapsamında da, sinemanın kitleleri etkileme gücünden faydalandığı ve bu amaçla İİC’nin söz konusu bölgede yürüttüğü faaliyetleri meşrulaştırıcı ve övücü içeriğe sahip olan filmlerin çekildiği belirtilebilecektir. Yukarıda da değinildiği üzere, İİC Suriye’deki iç olaylara müdahale etmesini bazı temel söylemler ve temalar ile meşrulaştırmak istemekte ve bu söylem ve temalar hem iç hem de dış kamuoyunu etkilemek üzere kullanılmaktadır. Bu çerçevede, Tahran tarafından kullanılan en küresel söylemlerden biri terörle mücadele söylemidir. İİC Suriye’deki askeri varlığını IŞİD karşıtı mücadele konseptine dahil etmek istemiş ve bu temayı psikolojik bilgi savaşı araçları ile yoğun olarak işlemiştir. Sözü edilen terörle mücadele söylemi kapsamında, İİC’nin iç kamuoyunu etkilemek için kullandığı araçlardan birinin de sinema olduğu kaydedilmektedir. İİC’nin Suriye’de IŞİD ile mücadelesini konu alan ve 2018 yılında çekilen ‘Şam Saatine Göre’ adlı propaganda filminin bu anlamda örnek olarak verilebileceği ifade edilmektedir (Elhan, 2019: 73). Farsça adı ‘Be Vaghte Sham’ olan filmin yönetmenliğini ve senaristliğini İranlı yönetmen İbrahim Hatemikiya’nın yapmıştır. Filmin yapımcısı olan OWJ Sanat ve Medya Kurumu’nun İran hükümeti ve DMO ile bağlantılı olduğu ifade edilmektedir (Tharoor, 2016).

‘Şam Saatine Göre’ filminin gösterime girdiği dönemde, propaganda bağlamında önemli olduğu söylenebilecektir. Bahse konu dönem içerisinde İİC’nin özellikle Suriye’nin güney ve güney doğu bölgelerinde yoğun olarak IŞİD ile mücadele ettiği ve bu sırada ağır kayıplar verdiği gözlemlenmektedir. Aynı dönemde, iç kamuoyundan verilen kayıplara yönelik oluşan baskılara ek olarak, dış kamuoyundan da İİC’nin IŞİD ile mücadeleleri sırasında insan hakları ihlalleri yaptığı ve mezhepçi yayılma politikaları güttüğü yönünde ciddi suçlamalar gelmektedir. Bu doğrultuda, söz konusu propaganda filminde hem iç hem de dış kamuoyundan gelen suçlama ve baskılara cevap vermek amaçlanmış ve bu anlamda destekleyici temalar filme dahil edilmiştir.

² Gerasan News, <http://www.gerasanews.com/print.php?id=72650>. (Erişim tarihi: 27.05.2021).

Filmin tamamında İİC'nin vermek istediği mesajlara yönelik olarak dizayn edilmiş temalar ve söylemler kullanılmıştır. Filmde, İŞİD lideri olduğu bildirilen Şişhani'nin Şam'a uçakla kamikaze saldırısı yapmak istediği, bu nedenle bir grup İranlıyı ve bir İran menşeli uçağı kaçırdığı ve uçağı bomba ile doldurduğu, uçakta yer alan yaralı olan ve bomba yüklü yelek giydirilen İran askeri pilot Ali'nin kendisini feda ederek uçaktakileri ve Şam'a yapılacak saldırıyı önlediği görülmektedir. Filmin sonunda, filmin "başsız kahramanlar silsilesinin serdarı Hüseyin bin Ali'ye ve günümüzde bedenleri Şam topraklarında yatan tüm şehitlere" armağan edildiği yazmaktadır.

Filmin konusu ve içeriğinden sonra, İran'da yarattığı etkiden söz etmekte fayda olduğu düşünülmektedir. Filmin İran'da birçok kişi tarafından izlendiği ve çok sayıda olumlu geri dönüşler aldığı kaydedilmekte olup film aynı zamanda ulusal birçok sinema ödülünün de sahibi olmuştur (Streling, 2018). Buna ek olarak, film birçok İranlı üst düzey yönetici tarafından da beğenilmiş olup Kudüs Güçleri komutanı Kasım Süleymani'nin filmin yönetmeni ve senaristi İbrahim Hatemikiya'yı alnından öperek tebrik ettiği vurgulanmaktadır (Kasım Süleymani, Şam Saatine Göre (2018) filminin yönetmenini tebrik etti," Yeni Kaynak, 19 Haziran 2019, <http://www.yenikaynak.com/haber/kasim-suleymani-samsaatine-gore-2018-filminin-yonetmenini-tebrik-etti.htm>).

'Şam Saatine Göre' filmine İİC tarafından yürütülen hibrit savaş konsepti dahilinde baktığımızda, filmin açık bir psikolojik bilgi unsuru olduğu söylenebilecektir. Filmin propaganda amaçlı işlediği temalar ve söylemlerin, İİC'nin Suriye'de sürdürdüğü faaliyetlerde kullandıkları ile örtüştüğü görülmektedir. İİC'nin Suriye'deki mücadelelerinde bir yandan İslam devrimini koruduğu söylemi ile iç kamuoyu nezdinde, diğer yandan da insani ve barışçıl yollarla terör örgütleri mücadele ederek mazlumları koruduğu söylemi ile de dünya kamuoyu bağlamında meşruluğunu tesis etme amacı, bu filmde her yönüyle kendisini hissettirmektedir.

Teknik Bilgi Savaşı Uygulamaları: Hibrit savaş konseptinde faydalanılan diğer bir bilgi savaşı türünü, teknik bilgi savaşı unsurları oluşturmaktadır. Siber savaş olarak da nitelendirilen bahse konu uygulamaların, diğer bilgi savaşı unsurları ve hibrit savaş öğeleri ile eş zamanlı kullanımı, söz konu aparatların etkisini arttırmış ve kuvvet çarpanı olarak mücadelelerde yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır. Teknik bilgi savaşı araçları, ilgili bölümde değinildiği üzere, çok yönlü ve çok amaçlı uygulamaları kapsamakta olup ülkenin kritik alt yapı sistemlerine siber saldırılar yapmaktan, askeri elektronik harp cihazlarının kullanılmaz hale getirilmesi ve hatta ülkenin seçimlerine müdahale edilmesi gibi birçok farklı yöntemden söz edilmektedir.

Bu bağlamda, İİC'nin ülke dışında sürdürdüğü hibrit mücadelelerde de, sözü edilen bilgi savaşı unsurlarını etkin olarak kullandığı ve bunlardan aynı amaca yönelik olarak farklı yöntemler ile faydalandığı gözlemlenmiştir. Özellikle Suriye alanında kullandığı bu gibi yöntemler ile İran, sahadaki aktörleri sadece savaş sahasında değil o aktörün kendi ülkesinde de zarar görmesini amaçladığı belirtilebilecek olup konu örneklerle açıklanmaya çalışılacaktır.

İlgili yazında, İİC'nin sahip olduğu ve çoğunluklu devlet tarafından kontrol edildiği bildirilen 'Siber ordu'nun, Çin'den sonra en etkili ikinci siber saldırı grubu olduğu vurgulanmaktadır. Bu alt yapı ile İran, bir yandan kendi rejimine karşı olan iç tehditlerin, Arap Baharı benzeri bir kalkışma ile, sosyal medya tabanlı programlar yolu ile örgütlenmelerini önlemeyi, diğer yandan da olası dış tehditlere aynı şekilde cevap vermeyi öngörmektedir (Rudner, 2013).

İran'ın Suriye bağlamında uyguladığı teknik bilgi savaşı uygulamaları iki temel uygulama alanına sahiptir. Bunlardan ilki, İİC'nin Suriye rejimine doğrudan verdiği teknik ve eğitim desteği, diğeri ise Suriye iç savaşındaki muhalif yapılar ile bunlara destek veren ülkelere karşı uyguladığı teknik bilgi operasyonlarıdır. İlk başlıkta yer alan destek anlamında, İİC'nin Suriye'de Esad rejimine verdiği en büyük teknik desteklerden birinin, cep telefonu dinleme, sosyal medya ağlarını izleme ve takip etme imkanı sağlayan araçların ve/veya tecrübelerin aktarılması olduğu, bu sayede Rejimin muhalifleri siber ortamda takip ve tespit imkanı kazandığı ve bunun da rejime verdiği mücadele de önemli avantajlar sağladığı bildirilmektedir (Şen, 2012: 108). Buna ek olarak, İran'ın teknik anlamdaki istihbari bilgilerini de sınırlı da olsa Suriye rejimi ile paylaştığı, ayrıca rejime sinyal karıştırıcı, sinyal toplayıcı ve takip edici gibi bazı basit elektronik harp cihazları da sağladığı aktarılmaktadır. Ancak, bu yardım konusunda İİC'nin çok fazla özellikli bilgi ve ekipman paylaşımına gitmediği de vurgulanmakta olup İran'ın, diğer tüm müttefiklerine olduğu gibi, Suriye'ye de ihtiyatlı ve şüpheli yaklaşığı bildirilmektedir. İİC'nin ayrıca sürekli olarak Esad

rejiminin kendisine olan sadakatini ve bu konudaki istikrarını izlediği ve bunu yaparken teknik alt yapısından da azami düzeyde faydalandığı kaydedilmektedir (Anderson ve Sadjadpour, 2018: 37).

İkinci başlıkta ise İİC'nin Suriye rejimine muhalif olan yapılara ve bunları destekleyen devletlere düzenlediği teknik bilgi savaşı operasyonları yer almaktadır. Ancak İran uyguladığı hibrit savaş konsepti dahilindeki siber saldırılarını yalnızca bu boyutta bırakmamış, bu faaliyetleri psikolojik bilgi savaşı unsurları ile desteklemiştir. Diğer bir deyişle, bu gibi uygulamalarında hem psikolojik hem de teknik bilgi savaşını etkili bir şekilde kullandığı görülen İran'ın, teknik bilgi savaşı operasyonlarını propaganda, yalan haber vb. psikolojik harp uygulamaları desteklediği görülmektedir

İran tarafından Suriye rejimine muhalif yapılara karşı yapılan siber operasyonların, muhalifler tarafından kullanılan bilgisayar ve cep telefonu gibi elektronik cihazlara sızma ve/veya onların işlerliğini engelleme içerikli olduğu görülmektedir. Esad rejimi yanlıları tarafından oluşturulduğu kaydedilen ancak bir çok kaynakta İranlı hackerlar tarafından oluşturulduğu bildirilen 'Suriye Elektronik Ordusu' adlı grup tarafından, Suriyeli muhaliflere birçok farklı siber saldırı yapılmıştır (Wege, 2015). Örneğin, 27 Ağustos 2013'te söz konusu gruba ait olan twitter hesabından, bazılarının İngiltere ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelerden aktive edildiği kaydedilen birçok muhalif hesabın hacklendiği duyurulmuştur.³

Nihayetinde, ifade edildiği üzere, hibrit mücadelelerin en önemli özelliklerinden biri, söz konusu konsepti benimseyen aktörün mevcut tüm imkan ve kabiliyetleri ile elde etmek istediği amaca yönelik faaliyetlerde bulunmasıdır. Bu minvalde, İİC'nin Suriye'de yürüttüğü hibrit mücadeleleri çerçevesinde, bünyesinde bulunan teknik bilgi savaşı unsurlarını kullanması da gayet doğaldır. Çin'den sonra ikinci en büyük siber saldırı ekibine sahip olduğu ifade edilen İİC'nin, bu imkanlarını birçok farklı siber saldırı alanında kullandığı ve hasımlarına elektronik ortamda da zarar vermek istediği söylenebilecektir. İran'ın Suriye özelinde ise bir yandan mevcut rejime teknik destekler vererek siber alanda mücadele etmesine olanak sağlamayı, diğer yandan da doğrudan kendisinin icra ettiği operasyonlar ile muhaliflere ve destekçilerine zarar vermeyi ve onlara ilişkin bilgi toplayarak bunu sahaya aktarmayı amaçladığı belirtilebilecek olup rejime hemen hemen tüm unsurları ile destek vermeyi sürdürdüğü görülmektedir.

Diplomatik Girişimler: İİC'nin Suriye'de yürüttüğü hibrit operasyonlar kapsamında kullandığı bir diğer aparat diplomatik girişimlerdir. İran diplomasi yöntemleri ile Suriye alanındaki politik amaçlarına ulaşmayı hedeflemekte ve sahadaki varlığını masaya da taşımak istemektedir. Her ne kadar, çok dışa açık bir ülke olmasa da, İran'ın zaman zaman diplomasi alanında etkili olduğu konular ve alanlar olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

İran'ın diplomatik girişimlerine Suriye özelinde baktığımızda, İİC'nin sahadaki karşılığının sonraları masaya yansıdığını söylemek mümkündür. Belirtildiği üzere, Suriye'deki iç çatışmaların başladığı ilk dönemlerden bu yana Esad rejimine birçok alanda destek sağlayan İran, 2012 ve 2014 yıllarında İsviçre'nin Cenevre kentinde düzenlenen ve Suriye'nin geleceğinin ele alındığı görüşmelere davet edilmemiştir. Ancak, 2015 yılında İran destekli grupların sahadaki etkisinin artması neticesinde, İran 2015 yılında Viyana'da yapılan Suriye toplantılarına çağırılmıştır. Buna ek olarak, 2015 yılının sonlarında Birleşmiş Milletler nezdinde yapılan Suriye görüşmelerinde etkin bir rol oynadığı kaydedilen İİC'nin, Suriye'de çözüme yönelik geçiş süreci için oluşturulan ateşkes vb. süreçlerde de aktif roller üstlendiği vurgulanmaktadır (Tamer, 2018).

Bunlara ek olarak, ilk toplantısının 23 Ocak 2017 tarihinde yapıldığı ve muhalifler ile Suriye hükümeti yetkililerinin ilk defa aynı çatı altında bir araya geldiği 'Astana Görüşmeleri' sürecine de dahil olan İran, bahse konu toplantılarda da garantör ülke sıfatıyla yer almıştır. Ayrıca, söz konusu toplantılar dahilinde oluşturulan görev gücü, anayasa komitesi ve diğer diplomatik aparatlara da bizzat dahil olan İİC, Suriye konusundaki etkinliğini diplomasi alanında arttırmayı sürdürmüştür (Kadioğlu, 2020).

Anlatılanlar ışığında, İran'ın Suriye alanında uyguladığı hibrit savaş konseptinde birçok farklı aparat ve yöntem, yine birçok farklı kombinasyon ve metodla kullanılmış ve ülkenin hem sahada hem de diplomasi masasında kuvvetli olması amaçlanmıştır. İran'ın söz konusu alandaki bu çok amaçlı ve çok yönlü uygulama şekilleri, hibrit savaşın tanımları ile de paralellikler arz ettiği söylenebilecektir.

³ https://twitter.com/Official_SEA16/status/372559274771107840. (Erişim tarihi: 27.05.2021).

Belirtildiği üzere, özellikle İran İslam Devrimi'nin ortaya çıkardığı farklı kültürel, sosyolojik, ekonomik ve politik manzara, ülkenin savunma, güvenlik ve diplomasi alanında da kendisini göstermiş ve İİC'ye çoğu devletten farklı bir mücadele konsepti ortaya çıkarmasına yol açmıştır. İran tarafından kullanılan hibrit mücadele yöntemlerinin oluşum süreci incelendiğinde, ülkenin güvenlik ile ilgili kurumlarının Dini Lider'in çizdiği yol ve ortaya koyduğu doktrinle birlikte hareket ettiği gözlemlenmektedir. Bu doktrin ile birlikte ülkenin elindeki imkanlar ve farklı ülkelerdeki yandaşlarını da formüle dahil eden Tahran'ın, kendilerine has bir mücadele tarzı ortaya çıkardığı, bu mücadeleler de olası tüm aparatlarını kullandığı belirtilebilecek olup bu yönleriyle sözü edilen mücadelelerin hibrit olarak nitelendirilebileceği değerlendirilmektedir. RF tarafından uygulanan hibrit metodların ortaya çıkışındaki süreçler ile tam olarak benzerliği dahi İran'ın kullanmayı tercih ettiği hibrit savaş konseptinin de zaman içerisinde ve boylamsal olarak belirli bir evrimsel süreç dahilinde ortaya çıktığı söylenebilecektir. Bu temel yaklaşım ve metodlarının meydana gelme süreçlerinin, Senge tarafından (1990) ortaya koyulan ve öğrenen örgütlerin sahip olması gerektiği bildirilen beş nitelik kapsamında incelenebileceği belirtilebilecek olup bir sonraki bölümde bu incelemeye ilişkin detaylar ele alınacaktır.

5. İİC'NİN HİBRİT SAVAŞ UYGULAMALARINA ÖĞRENEN ÖRGÜT PERSPEKTİFİNDEN BİR BAKIŞ

İran'ın Suriye'de yürüttüğü hibrit savaş konsepti, yukarıda da belirtildiği üzere, ülkenin tecrübe ettiği belirli olaylar ve tarihsel düzlemde yaşadığı bazı kırılma noktalarında edindiği birikimler sonucunda meydana getirilmiş bir olgudur. Özellikle İslam devrimi sonrası değişen güvenlik anlayışı ve orduya bakış, İİC'nin yeni bir güvenlik doktrinini oluşturmasına sebebiyet vermiş ve ülkenin güvenlik bürokrasisindeki güç dengesi de büyük oranda el değiştirmiştir. Devrim öncesi yoğun olarak Batılı bir konvansiyonel ordu ve envantere sahip olan İran'ın, devrim sonrası Batı ile kötüleşen ilişkileri neticesinde, silahlı güçlerinde farklı bir oluşuma gitmiş ve devlet eliyle kurumsal para militer yapılar kurarak, devrimi korumak amaçlanmıştır. Bunun yanında, söz konusu devrimin ihraç edilebilir bir düzeye gelmesi ile de özellikle Şii nüfusun yoğun olduğu bölgelerde kendisine vekil güçler oluşturan İİC'nin, düşmanlarını çok farklı bölgelerde ve farklı taktikler ile bertaraf etmeye çalıştığı görülmüştür. Tüm bunlara ek olarak, kendisi için önemli bir müttefik olan ve İran'ın ileri karakolu olarak nitelendirilen Suriye'deki iç çatışmalar ile, İran kendisine has bir mücadele yöntemi oluşturmuş ve bu anlamda sahip olduğu tecrübe ve birikimleri bu anlamda sahaya azami düzeyde yansıtmaya çalışmıştır. İİC tarafından Suriye'de yürütülen faaliyetlere bütüncül olarak bakıldığında, söz konusu mücadele türünün hibrit olarak nitelendirilebileceği belirtilmekte olup İİC'nin oluşturduğu bu konseptin ülkenin değişen çevresel koşullara uyumlanma çabalarının bir ürünü olduğu ifade edilebilecektir. Buna ek olarak, bu oluşum sürecinin ise İİC'nin güvenlik bürokrasisinin sahip olduğu bazı örgütsel belirli niteliklerin ve özelliklerin hayati bir rol üstlendiği değerlendirilmekte ve bu niteliklerin ise öğrenen örgüt yaklaşımı ile açıklanabileceği düşünülmektedir.

İlgili bölümde açıklandığı üzere, öğrenen örgütler hem kendi tecrübelerinden hem de buldukları örgütsel ekolojideki diğer örgütlerin deneyimlerinden çıkarımlar yaparak, kendi içsel süreçlerini, yapıları ve uygulamalarını çevresel değişimlere adapte edebilen yapılardır. Öğrenme yoluyla elde ettikleri bilgileri etkili bir şekilde örgütsel rutin ve yapılarına aktarabilen bu gibi örgütler, özellikle değişim baskısının görece yüksek olduğu bağlamlarda, öğrenme özellikleri sayesinde hayatta kalabilmekte ve diğer örgütlere kıyasla daha başarılı olabilmektedirler. Bu doğrultuda, büyük bir örgüt olarak nitelendirilebilecek olan devletlerinde ve devlet organlarının da, değişen çevresel koşullara uyumlanma durumunda kaldığı, uyumlanma becerisi yüksek örgütlerin hayatlarına devam ettiği ancak bu becerileri görece daha düşük olanların ise başarısız olduğu ya da etkisiz bir konuma geldiği belirtilebilecektir. Dolayısıyla, devletlerin ve devlete bağlı unsurların çevresel değişimleri ve teknolojik gelişmeleri yakından takip etmeleri ve yeni ortaya çıkan bu gibi şartlara başarılı bir şekilde uyum sağlamaları, özellikle güvenlik olgusu söz konusu olduğunda, bir beka meselesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yönetim ve örgütsel çalışmalar yazınında, çevresel adaptasyon konusunda görece daha başarılı olan örgütlerin öğrenme yeteneklerinin yüksek olduğu vurgulanmakta olup öğrenen örgüt özellikleri taşıyan yapıların diğerlerine göre daha başarılı olabileceği dile getirilmektedir (Tsang, 1997: 74). Değişimin ve değişimin ortaya koyduğu baskının giderek artan bir ivme ile hissedildiği günümüz dünyasında, çevresel şartlara ayak uydurma anlamında öğrenen örgüt özelliği niteliği taşıyan devlet organlarının, çevresel değişime daha hızlı adapte olabileceği varsayımı, bu anlamda, yanlış bir çıkarım olmayacaktır.

Yukarıda değinilen hususlar tümel bir yaklaşım ile ele alındığında, İC tarafından Suriye’de kullanılan hibrit savaş konsepti, özellikle son 15-20 yıllık süre zarfında farklılaşan ülkeler arası mücadele olgusu, değışen savaş ve askeri teknolojiler ve bu anlamda devinim içersinde olan diğer çevresel koşullara adapte olmak amacıyla gerçekleştirilen faaliyetlerin bir yansıması olarak meydana gelmiştir. Bu çerçevede, İran’ın Suriye’de yürüttüğü operasyonlarda, ülkenin yurt dışında gerçekleştirdiği diğer faaliyetlerden farklı uygulamaları devreye soktuğu, bu anlamda belirli bir paradigma değışimi yaşandığı söylenebilecek olup bahse konu değışimin en fazla askeri birliklerin kullanılması boyutunda kendisini hissettirdiği belirtilebilektir. Bu paradigma değışimi aslında İran askeri bürokrasinin zaman içinde farklı bölgelerde yürütülen operasyonlar sonucunda edinilen tecrübelerin bir yansıması olarak kabul edilebileceği değerdendirilmektir. Suriye öncesi dönemde yalnızca KG ve bağlıları ile yurt dışında faaliyet göstermeyi tercih eden İran’ın, Suriye alanında farklı nizami birlikleri istihdam etmeye başlaması, bir yandan değışen savaş sahasının gereksinimleri diğer yandan da daha önceki operasyonel faaliyetlerdeki eksikliklerin giderilmesi amacıyla yapıldığı belirtilebilecektir. Ayrıca, nizami birlik çeşitliliğine ek olarak, İC’nin Suriye’de farklı para militer yapıları da sahaya getirdiği ve bu anlamda da bir değışimin görüldüğü ifade edilebilecektir. Bunların yanında, psikolojik ve teknik bilgi savaşı boyutlarının da, yürütülen operasyonlarda etkin olarak hayata geçirilmeye çalışılması, İran’ın Suriye’deki faaliyetlerinin diğerlerinden farkını ortaya koyan diğer bir göstergedir. Tüm bu değışimler aslında, İC’nin askeri bürokrasisinin geçmişı tecrübelerinden ders çıkararak örgütsel düzeyde yapısal değışimlere gittiğini göstermekte olup söz konusu durumun sahip olunan öğrenen örgüt becerileri ile açıklanabileceği düşünölmektedir.

İran’ın özellikle Suriye alanındaki hibrit savaş konseptinin ortaya çıkış ve uygulama süreçlerinin irdelemek için faydalanılabilecek olan öğrenen örgüt yaklaşımına dair ilgili yazında farklı kuramsal modeller ve şablonlar bulunmaktadır. Sözü edilen bu modellerden disiplinler arası boyutta en çok kullanılanlarından birinin ise Senge (1990) tarafından ortaya koyulan ve öğrenen örgüt olmanın beş disiplinine atıfta bulunan çalışma olduğu belirtmekte olup bu anlamda söz konusu modelin İC’nin hibrit faaliyetlerini anlamak üzere kullanılmasının uygun olacağı değerdendirilmektir. Bu yaklaşımın seçilmesinin nedeni ise Senge (1990) tarafından ortaya koyulan yaklaşımın kapsayıcı, bütönsel ve çok boyutlu olmasının yanısıra çokca çalışmaya konu olarak görece geçerliliği ve güvenilirliği yüksek bir model olmasına dayanmaktadır.

İlgili bölümlerde, Senge (1990) tarafından ortaya koyulan öğrenen örgüt yaklaşımında, bahse konu örgütler; örgütsel hedeflere ulaşmak için sürekli olarak gelişen, yeni fikirlerin oluşumuna olanak veren, diğer örgütleri yakından takip eden ve kollektif olarak öğrenmeye yatkın olan yapılar olarak tanımlanmaktadır. Buna ek olarak, söz konusu yaklaşım bağlamında öğrenen örgütlerin sahip olması gereken beş disipline de değinilmekte olup bunların ise örgüt nezdindeki tüm içsel süreçlerin eş güdümünü belirten *sistem mantığı*, örgüt üyelerinin yetkinlik ve deneyimlerine atıfta bulunan *bireysel yetkinlik*, örgütsel faaliyetlerin kavramsal boyutta nasıl olması gerektiğine değinen *bilişsel modeller*, örgütsel boyutta olması gereken birleştirci öğeleri niteleyen *paylaşılan vizyon* ve örgüt nezdinde öğrenme ve koordinasyonun önemine değinen *takım halinde öğrenme* olarak sıralanmaktadır. Bu çerçevede, aşığıda İran tarafından Suriye özelinde uygulanan hibrit savaş konseptinin oluşum ve uygulama süreçlerindeki öğeler, Senge (1990) tarafından oluşturulan model beş disiplinli model bağlamında ele alınacak olup söz konusu süreç ve uygulamaların ortaya çıkmasında İran güvenlik bürokrasinin ne derece öğrenen örgüt özelliği taşıdığı tartışılacaktır.

Sistem Mantığı: Senge tarafından oluşturulan ve beş disiplinli bir yapı öngören modelin temel bileşeninin sistem mantığı kavramı olduğu bildirilmektedir (1990: 81). Sistem mantığı, öğrenen örgütlerin sahip olması gerektiği kaydedilen diğer disiplinleri de içeren kapsayıcı bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bahse konu kavramın örgüt nezdinde işleyen süreçler ve mekanizmalara ilişkin temel varsayımları, kuramsal yaklaşımları ve olgular arası eş güdümün nasıl sağlanması gerektiğine yönelik temel yöntemleri ortaya koymamıza yardımcı olduğu belirtilmektedir (Senge, 1990: 59-60). Bu bağlamda, sistem mantığı örgütlerin çevresel belirsizliklerin nedensel olarak açıklanmasına olanak verirken, bunlara örgütsel süreçler ve mekanizmalar çerçevesinde ne gibi uyumlanma tepkilerinin verilebileceğine karar veren temel öğedir. Dolayısıyla, öğrenen örgüt özellikleri taşıdığı ifade edilen yapıların, etkili ve işleyen bir sistem mantığı alt yapısına sahip olmalarının elzem olduğu böylece örgütlerin çevreye uyumlanma becerilerinin azami düzeye çıkabileceği ve nihayetinde bahse konu örgüterin tepkisel veya sadece uyumlanmacı değil pro aktif bir düzeye dahi çıkabileceği vurgulanmaktadır (Yang, vd., 2004: 38).

İİC tarafından Suriye alanında yürütülen hibrit savaş konseptine ve daha genel anlamda ülkenin diğer ülkelerde sürdürdüğü benzer mücadeleler bakıldığında, İran'ın güvenlik alanındaki yetkililerince uygulanan strateji ve hamlelerin belirli sistem mantığına dayandığı ifade edilebilecektir. Yukarıda da değinildiği üzere, İran'ın güncel kaygılarının genel anlamda düşmanı kendisine yapılacak olası saldırılardan caydırma ve onları kendi toprakları dışındaki alanlarda yıpratma doktrinlerine dayandığı vurgulanmıştır. Buna ek olarak, İİC güvenlik kaygıları bağlamında kullandığı askeri ve yarı askeri aparatlardan, rejim ithali olarak da adlandırılan yayılcı politikaları bağlamında da faydalanmaktadır. Özellikle Şii nüfusun yer aldığı hemen hemen tüm coğrafyalarda doğal düşmanları hibrit olarak nitelendirilebilecek mücadeleler veren İran'ın, söz konusu mücadelelerinde temel söylem 'Direniş Ekseni' söylemidir. Bunun yanında, Suriye'deki operasyonlarını da direniş ekseni söylemi çerçevesinde meşrulaştırmaya çalışan İran, belirtilen doktrinler ve hedefler çerçevesinde sahip olduğu neredeyse tüm mücadele araçlarını kullanmakta olup bu araçları orta menzilli füzeler, elektronik harp sistemleri, siber savaş unsurları gibi teknik aparatlara ek olarak kendi kurumsal silahlı kuvvetleri, Irak, Lübnan, Afganistan ve Pakistan'dan gelen para militer güçleri dahi kapsamaktadır. Kısacası, İİC'nin Suriye'de yürüttüğü hibrit mücadele konseptindeki temel sistem mantığı direniş söylemi dahilinde oluşturulan hedefler ve ülkenin potansiyel güvenlik kaygıları çerçevesinde meydana getirilen stratejiler bağlamında tüm aparatlarla topyekün mücadeleye dayalı bir mekanizmanın işletilmesi olarak özetlenebilecektir. Söz konusu sistem mantığı çerçevesinde Suriye'de denenen taktik ve stratejilerin İran'ın gelecekte verebileceği benzer mücadelelerde kullanılabilirliği değerlendirilmektedir.

İİC'nin 'Direniş Ekseni' söylemi ve bunun çerçevesinde Suriye'de yürüttüğü faaliyetlere, sistem mantığı perspektifinden bakıldığında, bahse konu söylem, uygulama ve faaliyetlerin, ülkenin Suriye'de yürüttüğü hibrit faaliyetlerin temel kuramsal alt yapısını oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Sözü edilen sistem mantığının, İran'ın Suriye'ye müdahil olmasına kadar farklı ülkelerde gerçekleştirdiği operasyonlarda karşılaştığı zorluklara buldukları çözümler ve edindiği deneyimlerin bir yansıması olarak meydana geldiği söylenebilecek olup aynı zamanda çevresel belirsizlikleri tetkik ederek bunlarla başa çıkmanın metodları olarak da değerlendirilebilecektir.

İlgili bölümde belirtildiği şekilde, öğrenen örgüt olarak nitelendirilen yapılardaki sistem mantığı olgusu örgütün tüm faaliyet ve süreçlerine içkindir. Farklı bir deyişle, örgütsel boyutta kabul gören ve uygulanmış genel yaklaşımlar, örgüt tarafından gerçekleştirilen tüm faaliyet ve uygulamalarda kendisini göstermektedir. Bu çerçevede, direniş ekseni anlatısı bağlamında tüm unsurlar ile mücadele vermek olarak adlandırdığımız mantığın, İİC'nin Suriye'de verdiği hibrit mücadelelerin her alanında kendisini göstermesi beklenen bir durumdur.

İran'ın Suriye'de sürdürdüğü hibrit mücadelelerdeki temel sistem mantığı olduğu belirtilen ve bütün aparatlarla mücadele konseptinin kendisini ilk olarak nizami ve gayri nizami kurumsal askeri yapıların kullanımı alanında gösterdiğini söylebiliriz. İİC'nin Suriye'ye verdiği önem ve ülkenin İran için hayati konumu dikkate alındığında, Suriye'deki olası bir rejim değişikliğinin İİC tarafından istenmeye bir durum olduğu belirtilen hususlardandır. Bu nedenle, İİC olası tüm unsurlarını ve aparatlarını Suriye'de Esad rejimini hayatta tutmak amacıyla seferber etmiş ve hatta o güne kullanmadığı birçok yöntem ve aracı bu anlamda sahaya sürmüştür. Örneğin, İran içerisinde kolluk gücü olarak faydalanılan Jandarma benzeri yapıların, uzun yıllar üzerinde soru işareti olan Arteş'in ve ülke dışında sadece Suriye'de sahaya sevk edildiği ifade edilen DMO ve bağlularının Suriye'de iç çatışmalara müdahil olması, sözü edilen sistem mantığının İran'ın hibrit faaliyetlerindeki yansımaları olarak görülebilmektedir.

İİC'nin kurumsal nizami ve para militer yapılarının Suriye'de görevlendirilmesine ek olarak, bahse konu sistem mantığının izlerine para militer vekil yapıların kullanımı alanında rastlandığı söylenebilecektir. Direniş ekseni söylemine kapsayan hemen hemen tüm ülkelerde ve bölgelerde yaşayan Şii nüfusa mensup olanların oluşturduğu para militer yapıların, İran'ın o ülke veya bölgedeki vekil gücü olarak faaliyet gösterdiği ilgili bölümde ele alınan hususlardandır. Lübnan Hizbullah'ı, Haşdi Şabi, Fatimiyyun ve Zeynebiyyun Tugayları gibi yapılar, sözü edilen vekil güçlere örnek olarak verilebilmektedir. İran'ın Suriye'deki hibrit savaşında olası tüm unsur ve araçlardan faydalanması düşüncesini temel alan sistem mantığı çerçevesinde, ülkenin kendi güdümünde faaliyet gösteren birçok vekil para militer yapıyı Suriye'ye sevk ettiği görülmekte olup bahse konu yapıların bu şekilde kullanımının da ilk olarak Suriye'de görüldüğü bildirilmektedir. Diğer bir deyişle, İİC Suriye'deki çıkarlarının sürdürmek amacıyla sürdürdüğü hibrit operasyonlarında, kendi kontrolündeki yabancı para militer yapılardan da faydalanmakta olup bu yönlü bir kullanımın ise belirttiğimiz sistem mantığının bir sonucu olarak meydana geldiği değerlendirilmektedir.

İran'ın kendisine bağlı yabancı para militer yapıları Suriye'ye sevk etmesinin yanında, ülkenin Suriye'deki yerel kaynaklar ile de bazı para militer yapılar oluşturma yönünde çaba gösterdiği de ilgili kısımda dile getirilmiştir. Bu anlamda, İran'ın Suriye'de özellikle Esad taraftarı Nusayri kökenlilerden oluşan para militer güçleri yapılar meydana getirerek, bunları muhalifler ile mücadele de kullandığı ayrıca dile getirilen hususlardandır. Bu strateji, İİC'nin hem kurumsal veya vekil para militer güçler ile faaliyet yapma geleneğine hem de sistem mantığı olarak ifade edilen unsur kullanımındaki bütüncül yaklaşımına uymaktadır.

İİC'nin Suriye'deki hibrit faaliyetlerindeki sistem mantığının görüldüğü bir diğer alan bilgi savaşı alanıdır. İİC'nin hem teknik hem de psikolojik bilgi savaşı alanlarında da sözü edilen sistem mantığı çerçevesinde halihazırda sahip olduğu tüm unsurları ve araçları kullanarak amacına ulaşmayı hedeflediği söylenebilecektir. Hatırlanacağı üzere, sistem mantığının da kuramsal alt yapısını oluşturan ve İran'ın Suriye'deki faaliyetlerine ilişkin olarak yürüttüğü propaganda faaliyetlerinin temel anlatılarından olan direniş eksenli söylemi, hem İranlı medya hem de Hizbullah gibi İran güdümünde hareket eden diğer yapılar tarafından oldukça yoğun olarak işlenmiştir. Bunun yanında, İran Suriye'deki faaliyetlerinin meşruiyetini ve haklılığını hem iç hem dış kamuoyuna açıklamak için geleneksel medya araçları, sosyal medya araçları, Hizbullah medyası ve sinema gibi çok çeşitli vasıtalar kullanmıştır. Bu çeşitlilik ise, İİC'nin sistem mantığında ve hibrit savaşın doğasında yer alan aktör ve vasıta çeşitliliği ile de paralellikler içermektedir.

Psikolojik bilgi savaşındaki çeşitlilik kendisini teknik boyuttaki siber savaşta da göstermektedir. İfade edildiği üzere, Çin'den sonra ikinci büyük siber saldırı ekibine sahip olan İran, Suriye'de faaliyetleri sırasında bir yandan muhalif yapıların mensuplarına yönelik siber espionaj faaliyetleri yürütürken, diğer yandan da muhaliflere destek veren ülkelere siber saldırılar düzenlemiştir. Bunun yanında, Suriye'deki güvenlik güçlerine çeşitli teknik takip ve izleme cihazları getiren İran, bu konudaki tecrübelerini de sınırlı da olsa aktarmış ve Esad rejimine bu anlamda da yardım etmiştir. Bu minvalde, hibrit konseptindeki temel mantık ile örtüşür şekilde İran, bu konudaki farklı vasıtalarını da alanda kullanmak suretiyle amaçları doğrultusunda bir yandan rejime destek vermiş diğer yandanda Suriye'deki ve Ortadoğu'daki varlığını güçlendirmiştir.

İran'ın Suriye'dek hibrit mücadelelerinde, diplomasi kanalından da faydalandığı belirtilmekte olup bu anlamda farklı platformlarda yer alarak sahadaki mevcudiyetini masaya da taşıdığı görülmektedir. BM toplantıları ve diğer uluslararası toplantıların yanında, Astana Süreci gibi farklı oturumlarda da yer alan İran, diplomasi anlamında da farklı vasıtalar kullanarak hedeflerini gerçekleştirmeyi çabaladığı söylenebilecek olup bu hamlelerin de ifade edilen sistem mantığına bağlamında gerçekleştirildiği söylenebilecektir.

Sonuç olarak, İİC'nin Suriye'deki hibrit savaş konseptinin oluşturulması, uyulanması ve sürdürülmesi sürecinde, direniş eksenli söylemine dahilinde tüm imkan ve kabiliyetlerini kullanma düşüncesine dayanan sistem mantığının faaliyetlerin her alanında kendisini gösterdiği söylenebilecektir. Askeri, yarı askeri yapıların kullanımından bilgi savaşı ve diplomasiye kadar birçok alanda faaliyet göstererek amaçlarını gerçekleştirmeye çalışan İran güvenlik bürokrasinin bu hamleleri, diğer benzer faaliyetlerdeki tecrübeler ve çıkarımlar sonucunda oluşturulan stratejilerden kaynaklandığı belirtilebilecek olup bu anlamda söz konusu kurumların öğrenen örgüt özellikleri taşıdıkları vurgulanabilecektir.

Bireysel Yetkinlik: Örgüt nezdinde çalışanların işe ilişkin bilgi, deneyim, beceri ve yaratıcılıklarına atıfta bulunan bireysel yetkinlik kavramı, öğrenen örgütlerin sahip olması gereken nitelikler arasında sayılmaktadır. Öğrenen örgütlerin maruz kaldıkları çevresel baskıya uyulanma çabaları sırasında, örgüt çalışanlarının yaratıcı fikirler ortaya koyup, bunları örgütsel faaliyetlere başarılı bir şekilde aktardığı, böylece uyulanma sürecinin daha kısa ve başarılı bir şekilde gerçekleştirildiği aktarılmaktadır (Senge, 1990: 130). Bu doğrultuda, bireysel yetkinlik kavramının; çevresel koşulları iyi değerlendirebilen, bu anlamda çevresel koşullara dair çıkarımlar ve çözümler üretebilen ve bu çözümleri örgütün beceri ve kısıtları bağlamında irdeleyerek, bunları örgütsel faaliyetlere aktarılabilir formata getirebilen çalışanları nitelendiği söylenebilecektir.

İİC'nin Suriye'de uyguladığı hibrit savaş konsepti bağlamında düşünüldüğünde, bireysel yetkinlik disiplininin özellikle yurt dışı operasyonlarda görece tecrübeli olan Kudüs Gücü'nün üst düzey komutanlarında görüldüğü belirtilebilecektir. Yukarıda da ifade edildiği üzere, İİC'nin ülke dışındaki operasyonlarının büyük bir bölümü, operasyon yapılan ülkedeki İranlı para militer vekil güçlerin katılımı ile gerçekleşmekte olup İran söz konusu bu güçlere farklı alanlarda yardım etmektedir. Sözü edilen bu para

militer güçler ile kurulan ilişkilerin çoğunlukla kişisel olduğu ve özellikle KG'nin eski komutanı Kasım Süleymani'nin bu grupların sevk ve idare edilmesinde önemli roller üstlendiği bildirilmektedir. Ayrıca, direniş eksenli söylemi ile meşrulaştırılmak istenen İran'ın yayılmacı politikalarının sonucu olarak oluşturulan para militer yapıların oluşturulması, eğitilmesi, donatılması ve yönlendirilmesi gibi görevleri icra eden KG komutanlarının özellikle Şii nüfus tarafından kahraman olarak anılmakta olup itibarlı birer figür olarak karşımıza çıkmaktadır. Bahse konu tecrübeleri ve giyaplarında oluşturulan anlatılara da bağlı olarak, Suriye'de iç çatışmaların başlaması ile ülkeye gönderilen ilk İranlı askeri heyetin yine KG olduğu bilinmekte olup İran'ın hibrit mücadele konseptinin büyük bir bölümünün, KG'li yetkililerce oluşturulduğunu söylemekte yanlış bir değerlendirme olarak gözükmemektedir. Bu nedenle, KG'li üst düzey komutanların özellikle yurt dışı operasyon, para militer güçlere emir komuta etmek ve propaganda gibi faaliyetlerdeki bireysel yetkinliklerinin, Suriye'de de etkili olarak kullanıldığı ve hibrit savaş olarak nitelendirilen faaliyetlerin ortaya çıkmasına olanak verdiği düşünülmektedir.

Özellikle, Kasım Süleymani gibi tecrübeli askeri bürokratların, bu gibi operasyonlardaki deneyimi ve yetkinliği, anılanların çevresel koşulları iyi okuması ve çevresel değişimler sonucu ortaya çıkan sorunlara etkili çözümler üretebilmesi ve böylece yeni nesil bir mücadele türü ortaya çıkarabilmeleri, Senge (1990) tarafından betimlenen bireysel yetkinlik kavramı ile açıklanabilecek olup söz konusu hususlar ışığında İİC'nin güvenlik bürokrasinin de öğrenen bir örgüt olduğunu iddia etmekte yanlış bir çıkarım olmayacaktır.

Bilişsel modeller: Senge (1990) tarafından tanımlanan öğrenen örgütlerin diğer bir özelliği olarak nitelendirilen Bilişsel modeller ise örgütlerin işleyiş mekanizmalarına ilişkin kuramsal boyuttaki varsayımları ve temel uygulama doktrinlerine atıfta bulunmaktadır (Senge, 1990: 164). Bunun yanında, bilişsel modellerin meydana getirilmesinde; örgüt ekolojisinin takip edilmesi, örgütün kendi deneyimleri, diğer örgütlerin benzer konularındaki uygulamaları ve tecrübeleri gibi hususların öne çıktığı ifade edilmektedir (Garvin, 2003).

İİC'nin Suriye'de ve hatta operasyon yürüttüğü hemen hemen tüm yabancı ülkelerdeki mücadele konseptindeki bilişsel modellerinin en temeli para militer güçlerle verilen asimetrik mücadele doktrindir. Hatırlanacağı üzere, özellikle İslam devrimi sonrası oluşan konjonktürde, İran kendi ülkesinde farklı amaçlarla kullanmak üzere DMO gibi kurumsal para militer yapılar meydana getirmiştir. Bunun yanında, İran'ın yayılmacı politikaları ve rejim ithali öngören stratejileri bağlamında da farklı ülkeler de çeşitli asimetrik mücadelelere girişmiş ve bu çerçevede kendisine para militer örgütler kurmuştur. Bu bilgiler ışığında İran'ın güvenlik ve dış politikaları hedefleri bağlamında para militer yapılarla verdiği asimetrik mücadele konseptinin, ülkenin temel doktrini haline geldiği belirtilebilecek olup Suriye'de yürütülen hibrit mücadelelerde de söz konusu yaklaşımın temel bilişsel model olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. İran'ın bahse konu mücadele yaklaşımının ortaya çıkmasında da, ülkenin kendi operasyonel deneyimlerinin ve bunlardan aldıkları derslerin önemli roller üstlendiği ve ülkenin güvenlik kurumlarının bu deneyim ve derslerden yaptıkları çıkarımları etkin bir şekilde olası operasyonel faaliyetlerine aktardıkları da söylenebilecektir. Diğer bir ifadeyle, İİC'nin farklı ülkelerde gerçekleştirdiği ve para militer yapılar ile asimetrik mücadele yaklaşımına dayanan faaliyetlerinden edindiği tecrübelerini ve çıkarımlarını, örgütsel düzeyde içselleştirdiği ve bunu tüm uygulamalarına yansıttığı belirtilebilecektir.

Paylaşılan Vizyon: Senge (1990: 192) tarafından tarif edilen öğrenen örgütlerin, örgüt çalışanları tarafından benimsenerek içselleştirilmesi ve daha sonra örgüt nezdinde yayılması gereken bir vizyona sahip olmasının elzem olduğu aktarılmaktadır. Buna ek olarak, söz konusu paylaşılan vizyonun; örgütün bütünsel olarak tüm faaliyetlerinde de kendisini hissettirmesi, gelişime ve ilerlemeye açık hedefler öngörmesi ve çalışanlara ortak bir gelecek düşüncesi sunarak onları uyumlaştırması gerektiği kaydedilmektedir.

İİC'nin Suriye'de sürdürdüğü hibrit konsept bağlamındaki paylaşılan vizyonun, sistem mantığının da temelini oluşturan, direniş eksenli söylemi olduğu değerlendirilmektedir. Aslında söz konusu söylem, İran'ın yurt dışı faaliyetlerinin temelini oluşturduğu belirtilebilecektir. Hatırlanacağı üzere, söz konusu söylem bir yandan Şii nüfusun bir arada olarak güçlü kalması ve Batılı komplolara karşı tek vücut halinde hareket edilmesini öngörürken, söylemin hedef kitlesine umud vaad eden ve İslam devriminin bir gün kendi coğrafyalarında da görüleceğini dile getiren anlatılara da sahiptir. Bunun yanında, İran'ın Suriye'deki operasyonlarda kullandığı vekil para militer yapılarında, kendi toprakları dışında değil, direniş eksenli söyleminin oluşturduğu coğrafya da savaştıkları vurgusu ile, söz konusu yabancı savaşçılara paylaşılan ortak bir düşünce uğruna savaşmaları yönünde motivasyon sağlamak amaçlanmaktadır. Ayrıca, İİC tarafından gerçekleştirilen teknik ve psikolojik bilgi savaşı hamlelerinde de, bahse konu söylemin izleri

rahatlıkla görülebilecek olup İran ve İran rejiminin doğal düşmanları olan Arap ülkelerinin hedef alınması ve yapılan operasyonlarda Batı karşıtı imge ve mesajlara yer verilmesi, bu çerçevede düşünülebilecek faaliyetlerdendir. Bu yönleriyle ele alındığında, direniş eksenin söyleminin, İran'ın yayılmacı hedefleri bağlamında gerçekleştirdiği ülke dışı operasyonlarının temel vizyonu olduğu söylenebilecek olup söz konusu çıkarımın Suriye'deki hibrit operasyonlar içinde geçerli olduğu belirtilebilecektir.

Takım Halinde Öğrenme: Çevresel koşullara adaptasyon konusunda görece daha başarılı olduğu kaydedilen öğrenen örgütlere dair sıralanan niteliklerin son maddesi takım halinde öğrenme olarak adlandırılmakta olup bahse konu kavram örgütün öğrenme faaliyetinin temeli olan ortaklaşa bir bilincin oluşturulması ve bunun örgütsel rutinelere aktarılması şeklinde betimlenmektedir (Senge, 1990: 216). Yukarıda da değindildiği üzere, öğrenen örgütlerdeki çalışanlar sadece bireysel olarak gösterdikleri performanslarda değil takım olarak hareket etme konusunda da başarılı olarak görülmektedir. Bu başarının ise çalışanlar arasındaki kolektif bilinç ve bu bilinç sonucunda meydana gelen sinerjiye dayandığı kaydedilmektedir.

İİC'nin yurt dışı faaliyetleri ile yurt içindeki güvenlik konularından sorumlu olan bürokrasinin, takım halinde öğrenme konusunda becerikli olduğu söylenebilecektir. Sözü edilen kurumlarda çalışanların bu becerisinin temelinde ise İran'daki devrime olan inanç ve bağlılık, direniş eksenini söylemi ile yapılan propangnada ve ülkenin dış saldırı ve baskılarına karşı tek vücut olması gerektiği şeklindeki bir nevi zorunluğun yer aldığı değerlendirilmektedir. Ayrıca, ülkede var olan baskıcı ve aşırı kontrolcü yönetimden dolayı, güvenlik bürokrasisi gibi kritik yerlere yapılan atamalarda liyakat kadar sadakatın de arandığı düşünülmektedir. Doğal olarak her çalışan kolektif bir bilinçle hareket etmeyebilecektir ancak sözü edilen nedenlerden dolayı oluşan konjonktürde, özellikle güvenlik bürokrasinin çalışanların kolektif hareket etme ve öğrenmeye daha yatkın olduğu belirtilebilecek olup bu yönüyle takım halinde öğrenme ve öğrenilenlerin faaliyetlere aktarılması konusunda, İİC'li güvenlik bürokratlarının görece başarılı oldukları belirtilebilecektir.

6. SONUÇ

İİC'nin Suriye'de ve genel olarak ülke dışındaki operasyonlarına ve ülkenin güvenlik doktrinleri ile stratejilerine bakıldığında, Suriye'de yürütülen operasyonların diğer ülke operasyonlarından hem unsur kullanımı hem de bunların kullanım yöntemleri bakımından farklılaştığı söylenebilecektir. Ülkenin tüm araç, unsur ve vasıtalarının koordineli, eş zamanlı, tek komutadan ve belirlenen hedefler bağlamında kullanılması şeklinde özetlenebilecek olan hibrit savaş konseptinin, İran'ın Suriye'deki faaliyetleri ile büyük ölçüde örtüştüğü ayrıca vurgulanabilecek olup söz konusu husus ilgili yazında birçok çalışma tarafından dile getirilmiştir.

Bu doğrultuda, İİC'nin yurt dışı faaliyetlerini ve yayılmacı politikalarını meşrulaştırmak için kullanılan direniş eksenini söylemi, ülkenin hem kendi ülkesindeki halkı hem de ülke dışındaki müzahir kitleyi canlı tutmak ve mücadelelere dahil etmek için kullandığı temel anlatılardandır. Bu kapsamda, İran için önemi yukarıda anlatılan Suriye'deki iç çatışmalara müdahil olunması da, aynı söylem ile sözü edilen kitlelere anlatılmaktadır. Buna ek olarak, söz konusu direniş ekseninin önemli bir halkası olduğu bizzat İranlı yetkililer tarafından dile getirilen Suriye'nin, özellikle Batı destekli muhaliflere karşı korunması, eksen dahilindeki kitlelerin beka sorunu olarak lanse edilmiş ve bu kapsamda eldeki tüm imkanlar ile topyekün bir mücadeleye girilmiştir. Bir yandan, İran kendi kurumsal yapılarından şimdiye kadar hiç kullanmadığı birçok unsur, aparat ve vasıtayı da Suriye alanına sevk etmiş, diğer yandan da vekil para militer güçlerinden de bir çok unsuru buraya aktarmış, ayrıca birçok teknik imkanını da Esad rejimini korumak için seferber etmiştir. Dolayısıyla, kullanılan taktik, strateji ve unsurların çeşitliliği, İİC'nin Suriye'deki faaliyetleri hibrit olarak nitelendirilmesine yol açmıştır.

Buna bağlı olarak da, sözü edilen konseptin ortaya çıkmasında rol oynayan askeri bürokrasinin, Suriye'deki kullanılan yöntem ve stratejileri öğrenen örgüt özellikleri neticesinde ortaya çıkardığı söylenebilecektir. Yukarıda da değinildiği üzere, direniş eksenini kapsamında oluşturulan sistem mantığı, özellikle KG'nin üst düzey komutanlarının deneyimleri ve ülke dışı operasyonlardaki bireysel yetkinlikleri, İran'ın kendine has kurumsal ve vekil para militer güçler ile beraber hareket edebilmesine imkan veren ve asimetrik mücadele konseptine dayanan bilişsel modelleri, direniş eksenini söyleminin paylaşılan bir vizyon ortaya koyması ve İranlı güvenlik kurumlarının sahip oldukları kolektif bilinç ile takım halinde hareket edebilme becerileri göz önüne alındığında, İran'ın hibrit savaş konseptinin ortaya çıkmasında ülkenin güvenlik bürokrasinin sahip olduğu öğrenen örgüt becerilerinin önemli bir rol oynadığı belirtilebilecektir. Diğer bir ifadeyle,

İİC'nin İslam devrimi sonrası ortaya çıkan konjonktürde sürdürdüğü politikalar bağlamında gerçekleştirdiği operasyonlardan edindiği deneyimler sonucunda ortaya çıkan çıkarımlar öğrenen örgüt nitelikleriyle İİC'nin Suriye'deki faaliyetlerine aktarılmış, böylece ülkenin hedefleri doğrultusunda farklı bir mücadele konsepti hayata geçirilmiştir. İran'ın Suriye'de kullandığı yöntem, metod ve stratejilerin, büyük ölçüde direniş eksenli söylemi çerçevesinde sürdürüleceği öngörülen İran'ın yurt dışı askeri ve yarı askeri faaliyetlerindeki temel *modus operandi*'si olabileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Ağır, O. Ve Tatlı, M. (2020) “Bir Hibrit Savaş Yöntemi Olarak Terör Ve Suriye İç Savaşı” Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 8, 35-56.

Alfoneh, A. (2010). The Basij Resistance Force. <http://iranprimer.usip.org/resource/basij-resistance-force>, (Erişim Tarihi: 05.05.2021).

Anderson, C. ve Sadjadpour, K. (2018). Iran's Cyber Threat. Carnegie Endowment for International Peace, Washington Dc. ABD.

Anıl, S. (2017). Cyber War in the Context of Hybrid War. Yücel Ö. ve Ertan İ. Shifting Paradigm Of War: Hybrid Warfare içinde. Turkish National Defense University Army War College Press. İstanbul.

Ansari, A. (2013). İran Yazı, Arap Baharı'na Karşı. Aljazeera, Aralık 25, 2013, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/iran-yazi-arap-baharina-karsi>

Ashraf, A. 2017. Hybrid War and Culture. Yücel Ö. ve Ertan İ. Shifting Paradigm Of War: Hybrid Warfare içinde. Turkish National Defense University Army War College Press. İstanbul.

Bakeer, A. H. (2013). Hizbullah'ın Suriye'deki Askeri Operasyonları ve Olası Yansımaları. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), Analiz, (22).

Berzins, J. (2020). The Theory and Practice of New Generation Warfare: The Case of Ukraine and Syria. The Journal of Slavic Military Studies, 33(3), 355-380.

Bilgetürk, İ. (2018). İran'ın Suriye Politikası Bağlamında Şiilik ve Şii Milisler. Bölgesel Araştırmalar Dergisi, 2(2), 398-438.

Bucala, P., ve Kagan, F. W. (2016). Iran's Evolving Way of War: How the IRGC Fights in Syria. American Enterprise Institute, Critical Threats Project.

Bucala, P. (2017). Iran's new way of war in Syria. Critical Threats Project of the American Enterprise Institute and the Institute for the Study of War, 3-28.

Byman, D. (2001), Iran's Security Policy in the PostRevolutionary Era, RAND Corporation, Santa Monica.

Candan, M. (2018). İran'ın Ortadoğu politikasında “direniş eksenli” üzerine bir değerlendirme. İraniyat Dergisi, 5, 42-65.

Cordesman, A ve Gold, B. (2014). The Gulf Military Dimension: The Conventional and Asymmetric Dimensions, Center for Strategic and International Studies, 13.

Dayspring, S. M. (2015). Toward a theory of hybrid warfare: the Russian conduct of war during peace. Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi. ABD Deniz Harp Akademisi, Monterey.

Drazin, R., & Van de Ven, A. H. (1985). Alternative forms of fit in contingency theory. Administrative science quarterly, 514-539.

Dumlupınar, N. (2017). Hibrit Savaş: İran Silahlı Kuvvetleri. Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, 1(2), 68-105.

Edmondson, A. ve Moingeon, B. (1998). From organizational learning to the learning organization. Management learning, 29(1), 5-20.

Elhan, N. (2019). savaşın Propaganda Cephesi: İran sinemasında suriye İç savaşı. Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi, 6(2), 71-100.

Fulton, W. (2013). IRGC Shows Its (True) Hand in Syria, AEI's Critical Threats Project and Institute for the Study of War.

- Fulton, W., Holliday, J. ve Wyer, S. (2013). Iranian Strategy in Syria, AEI's Critical Threats Project and Institute for the Study of War.
- Goodarzi, J. M. (2013). "Syria and Iran: Alliance Cooperation in a Changing Regional Environment", Ortadoğu Etütleri, 4, Sayı 2.
- Gray, C. S. (2006). Irregular Enemies and the Essence of Strategy: Can the American Way of War Adapt?. Strategic Studies Institute.
- Hawrey K. ve Naghsineh, A. (2016). Translation: The Deployment of Artesh Special Forces to Syria". <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/irans-army-suffers-its-first-casualties-in-syria>
- Hoffman, F. G. (2007). Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies.
- Hoffman, F. G. (2009). 'Hybrid Warfare and Challenges', Joint Forces Quarterly, 52: 1, 34-47.
- Hoffman, F. G. (2011). The Hybrid Character of Modern Conflict. Hybrid Warfare and Transnational Threats: Perspectives for an Era of Persistent Conflict, Council for Emerging National Report. 36-48.
- Kadioğlu, İ. A. (2020). Suriye İç Savaşı ve Türkiye: Çatışma, Güvenlik ve Sığınma. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 16(29), 1-19.
- Karaman, İ. (2019) Suriye iç savaşı ve İran medyası: Uluslararası ilişkiler, kamuoyu ve hegemonya. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Karber, P. A. (2015). Russia's Hybrid War Campaign, Implications for Ukraine & Beyond. Washington CSIS - <http://fortunascorner.com/wp-content/uploads/2015/03/hybridwarfarebrief.pdf> (Erişim Tarihi: 20.07.2020)
- Kazdal, M. (2018). İran'ın Arap Baharı Sonrası Suriye Politikasını Anlamak. Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi, 1(1), 1-15.
- Kozak, C. (2015). An Army in All Corners: Assad's Campaign Strategy in Syria, Institute for the Study of War, <http://understandingwar.org/sites/default/files/An%20Army%20in%20All%20Corners%20by%20Chris%20Kozak%2001.pdf>, 18. (Erişim tarihi: 28.04.2021).
- Levitt, B. ve March, J. 1988. Organizational Learning. Annual Review of Sociology 14:2 319–340.
- Johnson, R. 2017. The Evolution of Hybrid Threats Through History. Yücel Ö. ve Ertan İ. Shifting Paradigm Of War: Hybrid Warfare içinde. Turkish National Defense University Army War College Press. İstanbul.
- Johnson, R. (2018) Hybrid War and Its Countermeasures: A Critique of the Literature, Small Wars & Insurgencies, 29:1, 141-163, DOI: 10.1080/09592318.2018.1404770
- Jowett, G. ve O'Donnell, V. (2006). Propaganda and Persuasion, Londra: SAGE Publications.
- Örtenblad, A. (2002). A typology of the idea of learning organization. Management Learning, 33, 213–230
- Mansoor, P. R. (2012). Hybrid War in History, Hybrid Warfare: Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present, içinde (Ed.). W. Murray and P. R. Mansoor Cambridge: Cambridge University Press.
- Nada, G. (2018) Part I: Iran in Syria. <http://iranprimer.usip.org/blog/2018/apr/10/iran-syriapart-1>, (Erişim Tarihi: 03.05.2021).
- Noetzel, T. ve Zapfe, M. (2010). Force structure requirements for complex and conventional operations : the case of the Bundeswehr. İçinde C. M. Schnaubelt (Ed.), Complex Operations: NATO at War and on the Margins of War (ss. 134–151). Rome: NATO Defence College, Research Division.
- Pennings, J. M. (1987). Structural contingency theory: A multivariate test. Organization Studies, 8(3), 223-240.

- Reichborn-Kjennerud, E., ve Cullen, P. (2016). What is hybrid warfare?. Norwegian Institute for International Affairs (NUPI). 2016:1, 1-5.
- Risseuw, R. (2018). The Syrian-Iranian Nexus: A Historical Overview of Strategic Cooperation, Brussels International Center for Research and Human Rights, Brüksel.
- Roosbeh S. R ve Sabet, P. (2010). The Ayatollah's Praetorians: The Islamic Revolutionary Guard Corps and The 2009 Election Crisis, Middle East Journal, 64, (4), 547.
- Samuel, C. (2015). Complex Crises Call for Adaptable and Durable Capabilities, The Military Balance, 115: 1, 51-58.
- Schroefl, J. ve Kaufman, S. J. (2014). Hybrid Actors, Tactical Variety: Rethinking Asymmetric and Hybrid War. Studies in Conflict & Terrorism, 37(10), 862–880. doi:10.1080/1057610X.2014.941435
- Senge, P. (1990) The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization. New York: Doubleday.
- Sinkaya, B. (2005). Devrimden Günümüze: İran Dış Politikasının Dönüşümü, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, 247, (6) 1-17.
- Sullivan, M. (2014). Hezbollah in Syria. Middle East Security Report. The Institute for the Study of War. Washington, DC. ABD.
- Tamer, C. (2018). İran'ın Suriye'deki Güvenlik Stratejileri. Bölgesel Araştırmalar Dergisi, 2(1), 178-202.
- Tsang, E. W. (1997). Organizational learning and the learning organization: a dichotomy between descriptive and prescriptive research. Human relations, 50(1), 73-89.
- Weaver, C. K., Motion, J., & Roper, J. (2006). From propaganda to discourse (and back again): Truth, power, the public interest and public relations. Public relations: Critical debates and contemporary practice, 7-21.
- Wege, C. A. (2015). Iran's Intelligence Establishment. Journal of US Intelligence Studies, 21(2).
- Wither, J. K. (2016). Making sense of hybrid warfare. Connections, 15(2), 73-87.
- Yang, B., Watkins, K. E. ve Marsick, V. J. (2004). The construct of the learning organization: Dimensions, measurement, and validation. Human resource development quarterly, 15(1), 31-55.
- Thiele, R. D. (2015). The new colour of war—Hybrid warfare and partnerships. World Politics of Security. Rio de Janeiro: Konrad Adenauer Foundation, 47-59.

